

Diagnoza Lokalnych Zagrożeń Społecznych

Lidzbark Warmiński – 2013

Wykonawca:

Studio Diagnozy i Profilaktyki
30-011 Kraków
ul. Oboźna 17/5
tel. (12) 446-42-60

Spis treści

Wstęp – Metodologia oraz opis badania	4
Rozdział I - Metryka gminy miejskiej Lidzbark Warmiński	5
Rynek alkoholowy.....	5
Skala problemów społecznych	5
Stan zasobów w sferze rozwiązywania problemów społecznych	7
Działania profilaktyczne dla dzieci i młodzieży	10
Rozdział II - Lokalne zagrożenia społeczne w grupie dorosłych mieszkańców	11
Grupa badawcza	11
Cel badania.....	11
Podstawowe problemy społeczne w opinii mieszkańców.....	12
Bezrobocie oraz wykluczenie społeczne.....	13
Spożywanie alkoholu oraz związane z nim inne problemy społeczne.....	18
Narkotyki w środowisku lokalnym	25
Przemoc.....	27
Dorośli mieszkańcy a gry hazardowe.....	32
Rozdział III - Problemy społeczne w środowisku dzieci i młodzieży	35
Grupa badawcza	35
Cel badania.....	35
Dzieci i młodzież a substancje psychoaktywne	35
Spożywanie alkoholu wśród dzieci i młodzieży	37
Palenie tytoniu.....	44
Zachowania związane z używaniem narkotyków i dopalaczy	48
Dzieci i młodzież a zachowania przemocowe.....	58
Hazard i inne ryzykowne zachowania.....	63

Używanie komputera przez dzieci i młodzież oraz zagrożenie cyberprzemocą.....	67
Rozdział IV - Badanie punktów sprzedaży alkoholu	71
Grupa badawcza	71
Cel badania	71
Wyniki badania	71
Wnioski	78

Wstęp – Metodologia oraz opis badania

Celem przeprowadzonego badania było zdiagnozowanie skali lokalnych zagrożeń społecznych wśród dorosłych mieszkańców oraz uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. W badaniu dorosłych osób uwzględnione zostały takie obszary, jak bezrobocie i wykluczenie społeczne, spożywanie alkoholu i zagrożenia z tym związane, używanie narkotyków, przemoc domowa, hazard. W badaniu młodych mieszkańców uwzględnione zostały takie obszary, jak spożywanie alkoholu, palenie tytoniu, używanie narkotyków oraz dopalaczy, przemoc rówieśnicza oraz domowa, hazard oraz zachowania seksualne. Badaniem zostali objęci ponadto pracownicy punktów sprzedaży napojów alkoholowych oraz wyrobów tytoniowych.

Badanie dorosłych mieszkańców oraz pracowników punktów sprzedaży zrealizowane zostało przy użyciu standaryzowanego kwestionariusza ankiety rozdawanego i odbieranego przez ankieterów w miejscach publicznych.

Dzieci objęte są ustawowym obowiązkiem nauki szkolnej, dlatego też badania zostały przeprowadzone w czasie zajęć. Wybór metody ilościowej sprawił, że najbardziej dogodną metodą była ankieta audytoryjna. Uczniowie, zebrani w większej grupie, wypełniali samodzielnie ankiety. Badanie przeprowadzone zostało zgodnie z zasadami etyki, zaś uczestnicy poinformowani zostali o zachowaniu anonimowości badania. Za każdym razem uzyskiwano zgodę dyrektorów szkół na przeprowadzenie badań w ich placówkach. Próba z populacji uczniów szkół w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński obejmuje 98 uczniów klas szóstych szkół podstawowych, 91 uczniów szkół gimnazjalnych oraz 76 uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Rozdział I - Metryka gminy miejskiej Lidzbark Warmiński

Gmina miejska Lidzbark Warmiński usytuowana jest w województwie warmińsko-mazurskim, powiecie lidzbarskim. Gmina zajmuje powierzchnię 1435 ha, zamieszkuje ją 16612 mieszkańców (dane z 2011 roku, Vademecum Samorządowca 2012, GUS).

Rynek alkoholowy

Ilość punktów sprzedaży napojów alkoholowych:

- do spożycia poza miejscem sprzedaży (wg zawartości alkoholu):
 - do 4,5% - **43**
 - od 4,5% do 18% - **39**
 - powyżej 18% - **35**
- do spożycia w miejscu sprzedaży (wg zawartości alkoholu):
 - do 4,5% - **21**
 - od 4,5% do 18% - **14**
 - powyżej 18% - **15**

Skala problemów społecznych

Poniżej przedstawiamy statystyki związane z poszczególnymi problemami społecznymi.

- **63** wnioski o skierowanie na leczenie odwykowe złożone do Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (65 wniosków w 2011 roku)
- **66** interwencji Straży Miejskiej związanych z nadużywaniem alkoholu (50 interwencji w 2011 roku)
- W związku z procedurą „Niebieskie Karty” sporządzono 30 wniosków. W 2011 roku w związku z procedurą „Niebieskie Karty” sporządzono 39 wniosków.

- **Rodzaj przestępstwa/wykroczenia pod wpływem środków odurzających**
(dane dla całego powiatu za rok 2012)

- **133** osoby prowadziły pojazdy na drodze publicznej w stanie nietrzeźwości (176 osób w 2011 roku)
- **27** osób prowadziło pojazdy na drodze publicznej po użyciu alkoholu (42 osoby w 2011 roku)
- **909** przypadków zakłócania porządku publicznego (1379 przypadków w 2011 roku)
- przestępstwa kryminalne ogółem – **1000** przestępstw (959 przestępstw w 2011 roku)
- **81** czynów karalnych popełnionych przez nieletnich (81 czynów w 2011 roku)
- **284** osoby zatrzymane do wytrzeźwienia (403 osoby zatrzymane do wytrzeźwienia w 2011 roku)

- **przemoc domowa**

- W 2012 roku miały miejsce **3192** interwencje, w tym **468** interwencji dotyczących przemocy w rodzinie.
- W 2011 roku miały miejsce **4233** interwencje, w tym **728** interwencji dotyczących przemocy w rodzinie.

- **łamanie prawa**

przestępstwa stwierdzone na terenie gminy miejskiej Lidzbark Warmiński:

- **kradzież z włamaniem**

2011rok – **139**

2012 rok – **11**

- fizyczne i psychiczne znęcanie się nad rodziną

2011 rok – 22

2012 rok – 35

- pobicie

2011 rok – 21

2012 rok – 21

-uszkodzenie mienia

2011 rok – 61

2012 rok - 61

-kradzież mienia

2011 rok – 141

2012 rok- 141

Tab. 1. Przestępstwa na terenie gminy miejskiej Lidzbark Warmiński.

Artykuł KK Kwalifikacja prawna	Wszczętych		Stwierdzonych		Wykrytych	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Znęcanie się nad rodziną	27	40	22	35	26	43
Groźba karalna	16	23	24	35	18	43
Uchyłanie się od płacenia alimentów	3	0	2	0	4	0
Rozpijanie małoletniego	0	0	0	0	0	0

Stan zasobów w sferze rozwiązywania problemów społecznych

Z powyższych zestawień wynika, że zarówno problem nadużywania alkoholu, jak i przemoc w rodzinie jest obecny w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński. Istnieją jednak ośrodki i instytucje, oferujące specjalistyczną pomoc, z której mogą korzystać osoby z problemami alkoholowymi.

Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

- ❖ Działalność Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w roku 2012:

- odbyło się 12 ogólnych posiedzeń (2 posiedzenia w 2011 roku)

- odbyło się **12** posiedzeń podkomisji interwencyjno-motywującej (12 posiedzeń w 2011 roku)
- przeprowadzono **50** rozmów (49 rozmów w 2011 roku)
- przeprowadzono **4** kontrole punktów sprzedaży napojów alkoholowych (4 kontrole w 2011 roku)
- w 2011 roku wydano **48** postanowień opiniujących lokalizację punktów sprzedaży napojów alkoholowych, w tym **8** dotyczących jednorazowego zezwolenia oraz **40** dotyczących zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych do spożycia w miejscu i poza miejscem sprzedaży.
- W 2012 roku wydano **45** postanowień opiniujących lokalizację punktów sprzedaży napojów alkoholowych, w tym **9** dotyczących jednorazowych zezwoleń, **36** dotyczących zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych do spożycia w miejscu i poza miejscem sprzedaży.

❖ Działalność Podkomisji interwencyjno-motywującej w 2012 roku

- Do komisji wpłynęły **63** wnioski o leczenie odwykowe.
- Obecnie rozpoczętych jest **59** spraw, 5 spraw zakończonych zostało z powodu zgonu.
- Wydano **28** zleceń przeprowadzenia badania przez biegłych sądowych.
- Skierowano **25** wniosków do Sądu w sprawie obowiązku leczenia odwykowego.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

- ❖ Z pomocy MOPS korzystało w 2011 roku **738** rodzin, w tym **141** rodzin z powodu problemów uzależnień. W 2012 roku z pomocy MOPS korzystało **713** rodzin, w tym **119** rodzin z powodu problemów uzależnień.
- ❖ MOPS udzielił pomocy w 2011 roku w postaci świadczeń pieniężnych – **1385** osobom, świadczeń niepieniężnych – **868** osobom, świadczeń porady - **208** osobom. W 2012 roku MOPS udzielił pomocy w postaci świadczeń pieniężnych – **1241** osobom, świadczeń niepieniężnych – **888** osobom, świadczeń porady – **207** osobom.

❖ Głównymi powodami przyznania pomocy społecznej było w 2011 roku:

- niepełnosprawność – **291** rodzin (512 osób)
- bezrobocie – **456** rodzin (1136 osób)
- osoby dotknięte klęską żywiołową – **0**
- ubóstwo – **536** rodzin (1163 osoby)
- bezradność opiekuńczo-wychowawcza – **148** rodzin (520 osób)
- długotrwała i ciężka choroba – **311** rodzin (531 osób)
- alkoholizm – **141** rodzin (214 osób)
- inne – **94** rodziny

❖ Głównymi powodami przyznania pomocy społecznej było w 2012 roku:

- niepełnosprawność – **276** rodzin (493 osoby)
- bezrobocie – **447** rodzin (1068 osób)
- osoby dotknięte klęską żywiołową – **0**
- ubóstwo – **510** rodzin (1084 osoby)
- bezradność opiekuńczo-wychowawcza – **121** rodzin (414 osób)
- długotrwała i ciężka choroba – **300** rodzin (501 osób)
- alkoholizm – **119** rodzin (178 osób)
- inne – **98** rodzin

❖ Struktura odbiorców pomocy społecznej ze względu na aktywność zawodową w 2012 roku:

- Pracuje – **82**
- Bierni zawodowo – **715**
- Nie pracuje – **456**

Punkt Konsultacyjno-Informacyjny Przeciw Przemocy w Rodzinie

- ❖ W 2011 roku z pomocy Punktu korzystało 65 rodzin z problemem alkoholowym.
W 2012 roku z pomocy Punktu korzystały 73 rodziny z problemem alkoholowym.
- ❖ Zadania:
 - motywowanie do podjęcia leczenia
 - udzielanie informacji na temat placówek leczniczych
 - udzielanie porad prawnych

- udzielanie porad oraz informacji dotyczących narkomanii

- ❖ W Punkcie zatrudniony jest prawnik, certyfikowany instruktor terapii, specjalista do spraw przemocy, psycholog kliniczny, specjalista terapii narkomanii.

W gminie miejskiej Lidzbark Warmiński działają dwie grupy Anonimowych Alkoholików oraz jedna grupa dla osób współuzależnionych. W mieście ponadto funkcjonuje Przychodnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu oraz Oddział Terapii Uzależnienia od Alkoholu.

Szkolenia, w których uczestniczyli pracownicy MOPS oraz świetlic, członkowie KRPA:

2011 rok – szkolenia – 6

2012 rok – szkolenia - 5

Działania profilaktyczne dla dzieci i młodzieży

W gminie miejskiej Lidzbark Warmiński działają trzy świetlice, w których zatrudnionych jest 12 wychowawców. W zajęciach organizowanych w świetlicach korzysta 86 dzieci, w tym 78 dzieci z rodzin z problemem alkoholowym. W gminie organizowane są różne działania profilaktyczne dla młodzieży w formie warsztatów i programów: „Korekta”, „Odlot”, „Kiszone ogórki”, „Debata”, „Spójrz inaczej”, warsztaty na temat radzenia sobie z presją rówieśniczą. W 2011 roku w zajęciach uczestniczyło 1405 uczniów. W 2012 roku w zajęciach uczestniczyło około 1203 uczniów.

W gminie miejskiej Lidzbark Warmiński organizowane są kolonie i obozy z programem zajęć profilaktycznych w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych. 2011 roku na kolonie i obozy wyjechało 45 osób, w 2012 roku – 45 osób. Ponadto w gminie organizowane są programy i przedsięwzięcia profilaktyczne opracowywane i realizowane przez młodzież, skierowane do grup rówieśniczych (etiudy teatralne). W 2011 roku w tego typu zajęciach uczestniczyło 1500 osób, w 2012 roku – 600 osób.

Rozdział II - Lokalne zagrożenia społeczne w grupie dorosłych mieszkańców

Grupa badawcza

W badaniu wzięło udział 115 osób (68 kobiet i 47 mężczyzn). Wśród respondentów zdecydowana większość badanych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński miała wykształcenie średnie lub wyższe (79,1% ogółu badanych). Wykształcenie większości badanych kobiet było średnie (51,5%) oraz wyższe (35,6%), podczas gdy 13,2% badanych kobiet miało wykształcenie zawodowe. Wśród badanych mężczyzn przeważało wykształcenie średnie (51,1%) oraz zawodowe (21,3%). Ponadto 17% badanych mężczyzn miało wykształcenie wyższe, a 8,5% badanych mężczyzn – podstawowe. Średnia wieku respondentów wynosiła 36,5 lat.

Cel badania

Kwestionariusz ankiety przeprowadzony wśród 115 badanych dorosłych osób w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński miał na celu zbadanie zagrożeń społecznych w środowisku lokalnym, w szczególności:

- bezrobocie, wykluczenie społeczne;
- spożywanie alkoholu, uzależnienie od alkoholu, działania władz w tym zakresie;
- rozpowszechnienie oraz dostępność narkotyków w środowisku;
- przemoc w rodzinie, zachowania agresywne w miejscach publicznych;
- hazard.

Podstawowe problemy społeczne w opinii mieszkańców.

W pierwszym pytaniu poprosiliśmy o ocenę ważności różnych problemów społecznych w środowisku lokalnym. Przyjętą w tych badaniach miarą ważności różnych problemów społecznych jest odsetek respondentów, którzy wskazują dany problem jako bardzo ważny. Poniższa tabela przedstawia rozkład odpowiedzi uzyskanych w badaniu mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński.

Tab. 2. Ocena ważności problemów społecznych w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński.

Problemy społeczne	Bardzo poważny	Poważny	Umiarkowany	Znikomy	Nie występuje
Bezrobocie	54,8%	35,7%	9,6%	-	-
Zubożenie społeczeństwa	32,4%	36,9%	23,4%	6,3%	0,9%
Alkoholizm	32,2%	34,8%	29,6%	2,6%	0,9%
Problemy mieszkaniowe	25,4%	38,6%	21,1%	9,6%	5,3%
Kryzys rodzinny	17,7%	26,5%	40,7%	12,4%	2,7%
Kryzys norm moralnych	17,1%	22,5%	40,5%	16,2%	3,6%
Zanieczyszczenie środowiska	10,7%	23,2%	30,4%	25,9%	9,8%
Wzrost przestępczości	10,5%	20,2%	43%	21,9%	4,4%
Narkomania	10,4%	19,1%	40%	25,2%	5,2%
HIV/AIDS	1,8%	2,7%	13,6%	54,5%	27,3%

Wśród najpoważniejszych problemów społecznych w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński, zdaniem respondentów, na pierwszym miejscu znajduje się bezrobocie. 54,8% badanych mieszkańców uważa, że brak pracy stanowi bardzo poważny, zaś 35,7% ankietowanych określa go jako poważny problem społeczny. Na kolejnym miejscu znajduje sięubożenie społeczne, alkoholizm oraz problemy mieszkaniowe. Nieco mniej poważnymi problemami społecznymi są, w ocenie respondentów, kryzys rodzinny, kryzys

norm moralnych, zanieczyszczenie środowiska, wzrost przestępczości oraz narkomania. Nieco mniej badanych ocenia jako poważny problem HIV/AIDS. Wysoka pozycja zjawiska alkoholizmu jednoznacznie wskazuje priorytetowy kierunek działań, jakie powinien podejmować samorząd w ramach profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

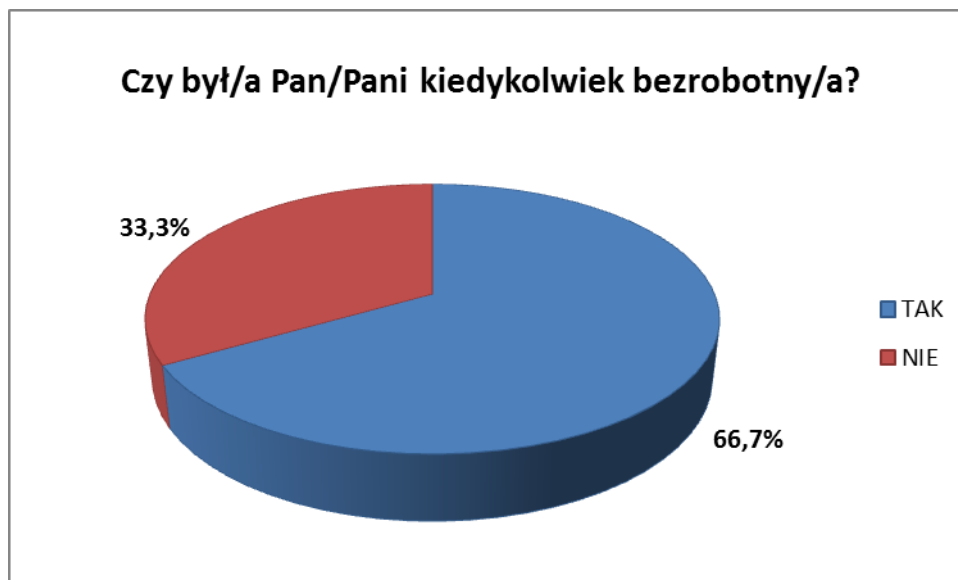
Bezrobocie oraz wykluczenie społeczne

Bezrobocie jest zjawiskiem trudnym do zmierzenia. Statystyki najczęściej odnoszą się do skali bezrobocia rejestrowanego (jawnego), ujmując w ten sposób tylko część osób pozostających bez pracy. Bezrobocie przyczynia się do występowania wielu negatywnych zjawisk społecznych w życiu osób nieposiadających stałe pracy. Poważnym skutkiem bezrobocia jest ubożenie rodziny, które często prowadzi do narastania konfliktów i napięć między członkami rodziny oraz przyczynia się do powstawania patologii społecznych. Brak perspektyw zatrudnienia, szczególnie w przypadku bezrobotnych długoterminowych, powoduje degradację pozycji społecznej tych osób. Budzi obawy o własny los i możliwości przetrwania całej rodziny, a także odbija się negatywnie na samopoczuciu i stanie zdrowia bezrobotnego. Długotrwałe bezrobocie często prowadzi do ubóstwa i marginalizacji społecznej.

Dorostym mieszkańcom gminy miejskiej Lidzbark Warmiński zadano pytanie, czy kiedykolwiek byli bezrobotni. Twierdząco odpowiedziało aż 66,7% badanych. Wystąpiły znaczne różnice w odpowiedziach badanych mieszkańców. Bezrobocia doświadczyło 74,6% respondentek oraz 54,5% respondentów. Odsetek badanych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński, którzy pozostawali w przeszłości bez pracy lub obecnie doświadczenia bezrobocia, jest znacznie wyższy od wyników badań ogólnopolskich. Badanie CBOS z 2011 roku na temat bezrobocia pokazało, że 41% respondentów doświadczyło w przeszłości lub obecnie doświadcza bezrobocia.

Powyższe pytanie dotyczyło subiektywnych odczuć respondentów i nie precyzowało ram czasowych, dlatego warto uzyskany wynik zestawzić z danymi dotyczącymi bezrobocia rejestrowanego. Według danych Statystycznego Vademecum Samorządowca GUS, w 2011 roku udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w

gminie miejskiej Lidzbark Warmiński wyniósł 10,9% i był nieco niższy od wyniku dla całego powiatu lidzbarskiego (13,8%).

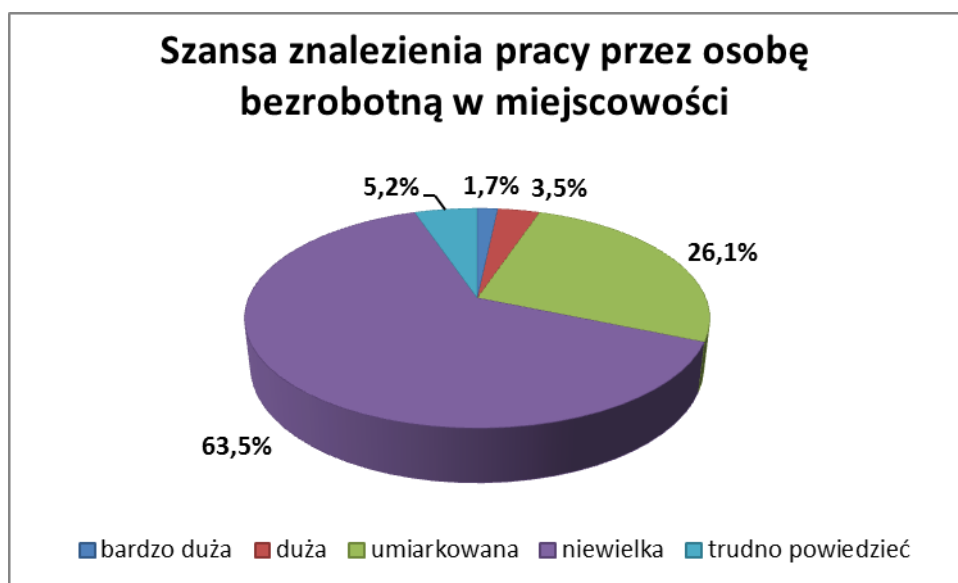

Niższy odsetek badanych (40%) deklaruował, że w ich gospodarstwie domowym znajduje się osoba bezrobotna.

Wysoki odsetek osób, które nie posiadały w przeszłości lub nie posiadają obecnie pracy oraz wysoki odsetek osób deklarujących, że w ich gospodarstwie domowym znajdują się osoby bezrobotne, znajduje potwierdzenie w odpowiedziach respondentów na pytanie

o szansę znalezienia pracy w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński. Większość ankietowanych (63,5%) ocenia szansę znalezienia pracy jako niewielką, 26,1% ankietowanych ocenia szansę znalezienia pracy jako umiarkowaną, a 5,2% badanych sądzi, że jest ona bardzo duża lub duża. Poniższy wykres przedstawia rozkład odpowiedzi na to pytanie.

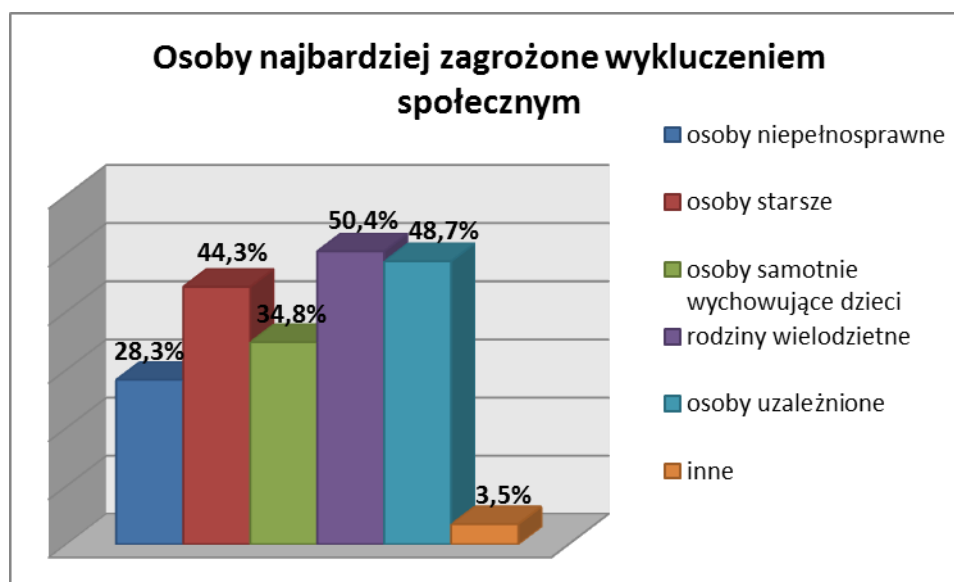
79,4% badanych kobiet oraz 40,4% badanych mężczyzn określa ją jako niewielką, 10,3% badanych kobiet oraz 48,9% badanych mężczyzn określa ją jako umiarkowaną, 3% badanych kobiet oraz 8,5% badanych mężczyzn jest przekonanych, że jest ona bardzo duża lub duża.

Trudności na rynku pracy przekładają się na zamożność rodzin. W kolejnym pytaniu ankietowani zostali poproszeni o wybranie określenia, które najlepiej charakteryzuje sposób zarządzania dochodem w ich gospodarstwach domowych. 28,9% badanych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński jest na tyle zamożna, by móc zaspokoić swoje potrzeby, natomiast zarobki nie pozwalają na oszczędzanie. Ponad jedna trzecia badanych żyje oszczędnie, kupując najtańsze produkty. 18,4% badanych może nadwyżki pieniędzy odkładać na przyszłość, zaś 14% badanych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński nie jest w stanie zaspokoić swoich bieżących potrzeb.

Tab. 3. Proszę zaznaczyć określenie, które najlepiej charakteryzuje sposób zarządzania dochodem w Pana/Pani gospodarstwie domowym.

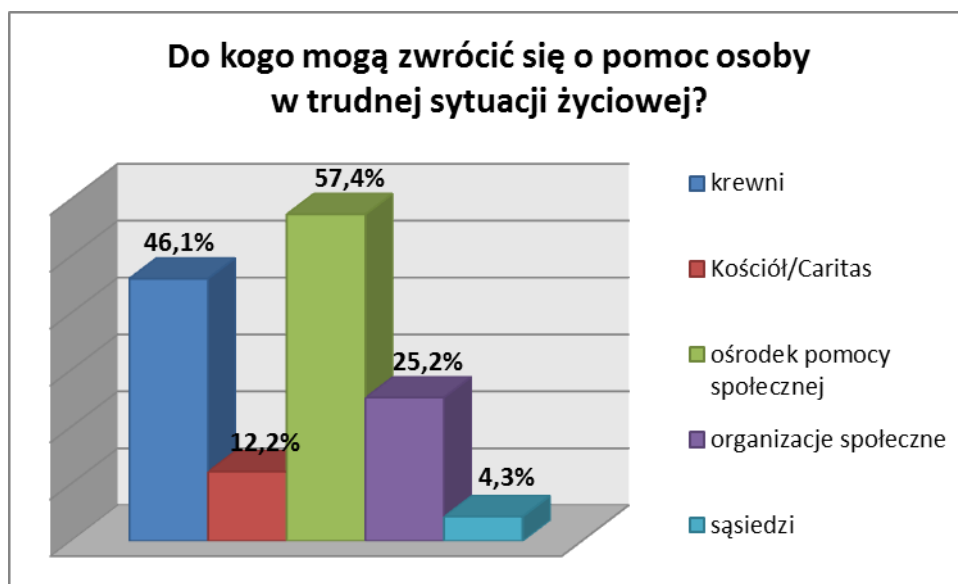
Starcza na wszystko i pozwala na oszczędzanie	18,4%
Starcza na wszystko, ale nie pozwala na oszczędzanie	28,9%
Żyjemy oszczędnie (kupując najtańsze produkty) i dzięki temu starcza na wszystko	38,6%
Pieniądzy nie starcza na zaspokajanie bieżących potrzeb	14%

Osoby trwale ubogie cechuje poczucie bezradności, bezsilności oraz zepchnięcia na margines. Z powodu podejmowania prac dorywczych i potrzeby oszczędzania, takie osoby nie uczestniczą czynnie w życiu społecznym ani nie korzystają z dóbr kulturowych. W takich rodzinach może istnieć przyzwolenie na łamanie norm społecznych, mogą występować liczne konflikty i napięcia między członkami rodziny, jak również przemoc. Do grup szczególnie zagrożonych ubóstwem można zaliczyć rodziny, w których członkowie utrzymują się z niezarobkowych źródeł, innych niż renta czy emerytura. Utrwalanie się biedy powoduje zmianę stylu życia rodziny oraz przyczynia się do powstania wielu niekorzystnych zjawisk, jak: zaniedbania w opiece i wychowaniu, alkoholizm, przemoc w rodzinie, przestępczość.

Połowa badanych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński wskazuje na rodziny wielodzietne oraz osoby uzależnione, jako najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym. Na kolejnym miejscu wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym znalazły się osoby starsze, osoby samotnie wychowujące dzieci, osoby niepełnosprawne. Badani mieszkańcy wskazywali ponadto na osoby bezrobotne oraz samotne.

Osoby, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej, według badanych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński, najczęściej mogą liczyć na pomoc Ośrodka Pomocy Społecznej oraz swoich krewnych. 12,2% respondentów jest przekonanych, że pomoc można uzyskać w Kościele/Caritasie. Jedna czwarta badanych wskazuje na organizacje społeczne, a 4,3% badanych wskazuje na sąsiadów.

23,9% badanych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński posiada wiedzę na temat działań prowadzonych przez władze lokalne, których celem jest wspieranie osób bezrobotnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym. Twierdząco na to pytanie odpowiedziało 26,9% respondentek oraz 19,6% respondentów. Wśród najczęściej wymienianych przez respondentów działań podejmowanych przez władze lokalne znalazła się działalność Ośrodka Pomocy Społecznej oraz Powiatowego Urzędu Pracy, szkolenia i kursy, programy aktywności społecznej, gminna pomoc żywnościowa, targi pracy oraz działalność Domu Opieki prowadzonego przez Zgromadzenie Sióstr Świętej Katarzyny.

Spożywanie alkoholu oraz związane z nim inne problemy społeczne

W gminie miejskiej Lidzbark Warmiński problem alkoholizmu pojawia się na trzecim miejscu ważnych problemów społecznych. Zjawisko to jest jednak dość powszechne w całej Polsce.

„Przyjęło się sądzić, że Polacy piją alkohol często, w dużych ilościach. Należałoby więc wnioskować, że istnieje społeczne przyzwolenie, norma, która nie potępia częstego spożywania alkoholu, lecz przeciwnie – czyni je społecznie akceptowalnym wzorem postępowania. Jednak nie potwierdza tego rozkład deklaracji, jaki uzyskaliśmy w trakcie badania. Ponad połowa Polaków (53%) twierdzi, że pije alkohol, ale tylko od czasu do czasu i mając ku temu dobrą okazję. Można to nazwać umiarkowanym stylem picia. Niewielkie grupy badanych deklarują częste (4%) i dosyć częste (7%) wykorzystywanie różnych okazji do napicia się alkoholu. Co szósty respondent (16%) przyznaje, że unika okazji do tego, żeby pić alkohol, a prawie co piąty (19%) deklaruje abstynencję. Warto zauważyć, że pewien normatywny styl picia nie zmienił się od dziesięciu lat, gdyż w badaniu z 1997 roku respondenci odpowiadali bardzo podobnie.”¹

W naszych badaniach interesowało nas kilka zagadnień: jaka jest wiedza i stosunek do alkoholu, czy w środowisku lokalnym występują zagrożenia (bójki, wandalizm) związane z nadmiernym spożywaniem alkoholu, czy respondenci widzą jakieś zmiany związane z alkoholem na przestrzeni ostatnich 10 lat oraz czy posiadają wiedzę o działaniach władz związanych z tym zagadnieniem.

¹ CBOS „Postawy wobec wybranych substancji psychoaktywnych”, 2007r.

Zapytaliśmy o postawę względem dostępności alkoholu. Prosimy badanych o określenie, czy uważają, że alkohol jest towarem szczególnym, w związku, z czym dostęp do niego powinien być ograniczony i kontrolowany, czy też alkohol jest towarem, jak każdy inny i zasady sprzedaży nie powinny być wyjątkowe.

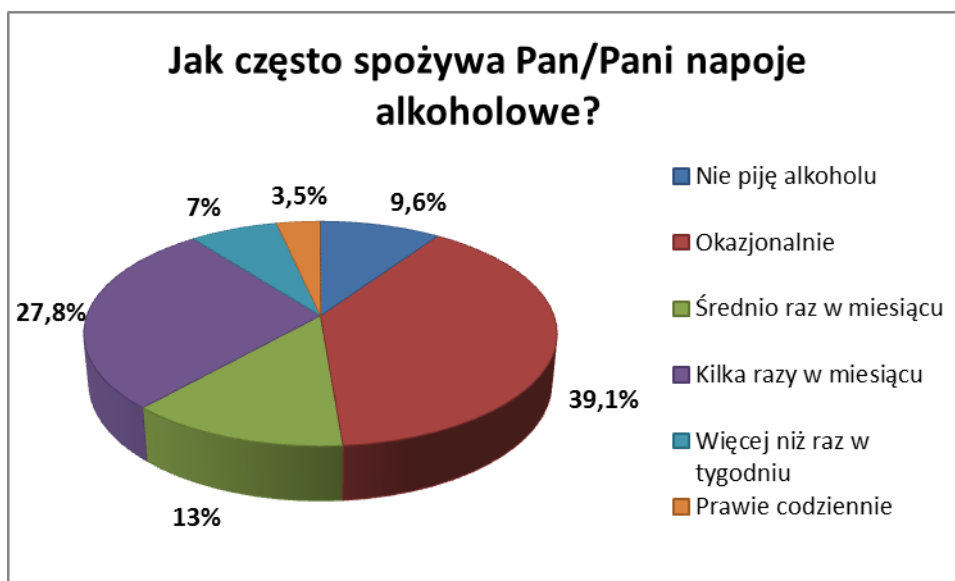
Występuje rozbieżność, co do odpowiedzi w tym pytaniu w zależności od płci. 63,1% badanych kobiet jest za ograniczeniem sprzedaży alkoholu w stosunku do 40,4% badanych mężczyzn. Ponad połowa badanych osób wskazuje na specyfikę tego towaru i postuluje za ograniczeniami.

W badaniu interesowało nas również, czy respondenci zauważyli zmiany w obyczajowości spożywania alkoholu w swoim środowisku. 55,3% badanych stwierdziło, że zdecydowanie spożycie wzrosło, 40,4% badanych nie zauważa zmian na przestrzeni ostatnich 10 lat, a 4,4% badanych uważa, że zmalało. Występują różnice w odpowiedziach w zależności od płci. Badane kobiety częściej niż badani mężczyźni zauważają wzrost spożywania alkoholu (tak twierdzi 61,2% spośród nich, u mężczyzn – 46,8%). 48,9% badanych mężczyzn oraz 34,3% badanych kobiet nie zauważa zmian. 4,5% badanych kobiet oraz 4,3% badanych mężczyzn zauważa spadek spożywania alkoholu.

Zbadaliśmy wiedzę respondentów na temat prowadzonych lokalnie działań, które mają na celu przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniu od alkoholu i narkotyków. 28,1% badanych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński deklaruje, że posiada wiedzę na temat prowadzonych lokalnie działań, których celem jest przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniom od alkoholu oraz narkotyków. Taką wiedzę posiada 30,9% badanych kobiet oraz zaledwie 9,5% badanych mężczyzn. Wśród działań prowadzonych w gminie, respondenci najczęściej wymieniają klub anonimowych alkoholików, oddział uzależnień w szpitalu, profilaktykę prowadzoną w szkołach, imprezy szkolne i miejskie, poradnie odwykowe oraz działalność Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych..

Kolejne pytanie dotyczyło częstotliwości spożywania alkoholu. 48,5% badanych kobiet oraz 25,5% badanych mężczyzn w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński pije alkohol okazjonalnie (od czasu do czasu), 13,2% badanych kobiet oraz 4,3% badanych mężczyzn nie pije alkoholu w ogóle. Ponadto 19,1% badanych kobiet oraz 4,3% badanych mężczyzn pije alkohol średnio raz w miesiącu, 17,6% badanych kobiet oraz 42,6% badanych mężczyzn – kilka razy w miesiącu, 1,5% badanych kobiet i 14,9% badanych mężczyzn spożywa napoje alkoholowe więcej niż raz w tygodniu, zaś 13,2% badanych kobiet i 8,5% badanych mężczyzn spożywa alkohol prawie codziennie. Poniższy wykres przedstawia zbiorcze wyniki.

Największym zainteresowaniem wśród badanych mieszkańców cieszy się piwo. 77,4% badanych deklaruje, że spożyło piwo przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy, a 39,2% badanych spożywało je 10 lub więcej razy. Nieco mniejszą popularnością wśród badanych mieszkańców cieszą się napoje wysokoprocentowe oraz wino. 69,7% badanych spożyło napoje wysokoprocentowe przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy, zaś 24,4% badanych spożywało napoje wysokoprocentowe 10 lub więcej razy. 64,3% badanych deklaruje, że spożyło przynajmniej raz wino w ciągu ostatnich 12 miesięcy, zaś 13,8% badanych spożywało je 10 lub więcej razy.

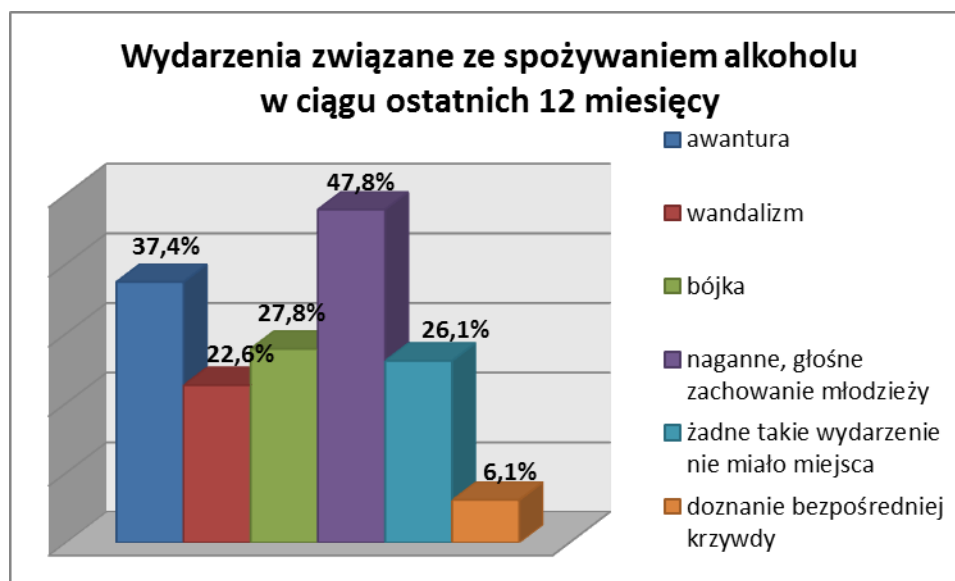
Jeśli chodzi o preferencje płci, kobiety najczęściej sięgają po piwo oraz wino – 66,3% respondentek spożyło wino przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy, 64,7% respondentek spożyło piwo przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Nieznacznie mniejszym zainteresowaniem cieszą się napoje wysokoprocentowe. 57,5% respondentek deklaruje spożycie napojów wysokoprocentowych przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Mężczyźni najbardziej preferują piwo – 95,7% badanych deklaruje picie piwa przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy oraz napoje wysokoprocentowe, 87,2% mężczyzn spożyło je przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Wino cieszy się mniejszym zainteresowaniem wśród mężczyzn. 61,7% respondentów deklaruje spożycie wina przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

Poniższa tabela zawiera rozkład odpowiedzi na pytanie o częstotliwość spożywania konkretnych napojów alkoholowych w ciągu ostatnich 12 miesięcy od badania.

Tab. 4. Rodzaje alkoholu spożywanego przez dorosłych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński w ciągu ostatnich 12 miesięcy od badania.

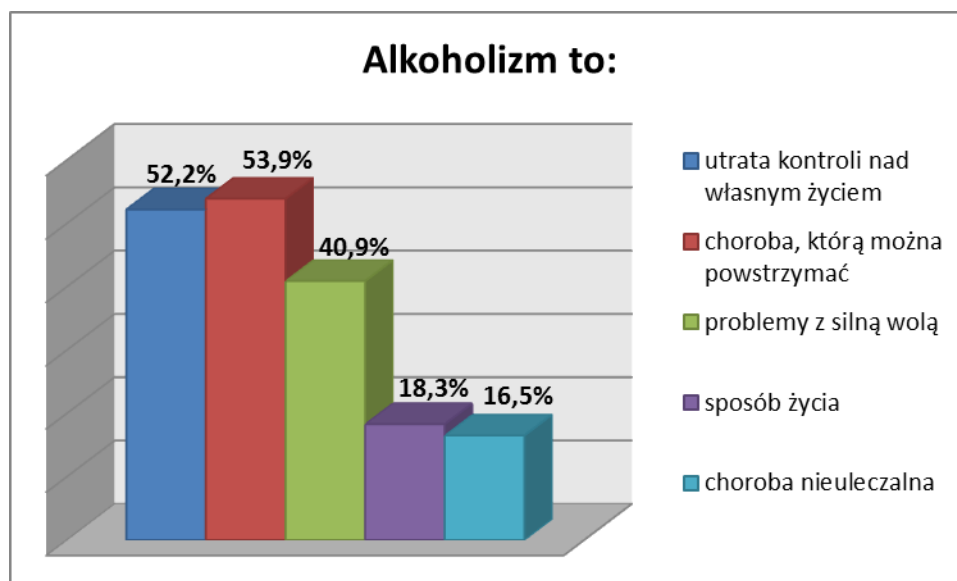
	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
PIWO			
Nigdy	22,6%	35,2%	4,3%
1-2 razy	10,4%	16,2%	2,1%
3-5 razy	13%	14,7%	10,6%
6-9 razy	14,8%	16,2%	12,8%
10-19 razy	9,6%	8,8%	10,6%
20-39 razy	9,6%	5,9%	14,9%
40 i więcej razy	20%	2,9%	44,7%
WINO			
Nigdy	35,7%	33,7%	38,3%
1-2 razy	14,8%	4,4%	29,8%
3-5 razy	27%	32,4%	19,1%
6-9 razy	8,7%	11,8%	4,3%
10-19 razy	7,8%	11,8%	2,1%
20-39 razy	4,3%	5,9%	2,1%
40 i więcej razy	1,7%	-	4,3%
NAPOJE WYSOKOPROCENTOWE (DRINKI, WÓDKA, WHISKY)			
Nigdy	30,3%	42,5%	12,8%
1-2 razy	20,9%	22,1%	19,1%
3-5 razy	14,8%	16,2%	12,8%
6-9 razy	9,6%	10,3%	8,5%
10-19 razy	12,2%	5,9%	6,4%
20-39 razy	3,5%	1,5%	21,3%
40 i więcej razy	8,7%	1,5%	19,1%

Zjawisko nadmiernego spożywania alkoholu może być powiązane z agresywnym zachowaniem i pojawiać się w życiu publicznym w postaci bójek, awantur, pobic czy wulgaryzmów. Zapytaliśmy respondentów, czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy od badania doświadczyli lub byli świadkami któregoś z tych nieprzyjemnych przeżyć. 26,1% badanych nie było świadkami ani uczestnikami takich wydarzeń. Natomiast 47,8% respondentów doświadczyło lub było świadkiem głośnego i naganego zachowania młodzieży, kolejno 37,4% osób awantury, 27,8% osób - wandalizmu, 22,6% osób bójki i 6,1% osób bezpośredniej krzywdy w postaci kradzieży, pobicia czy wulgaryzmów.

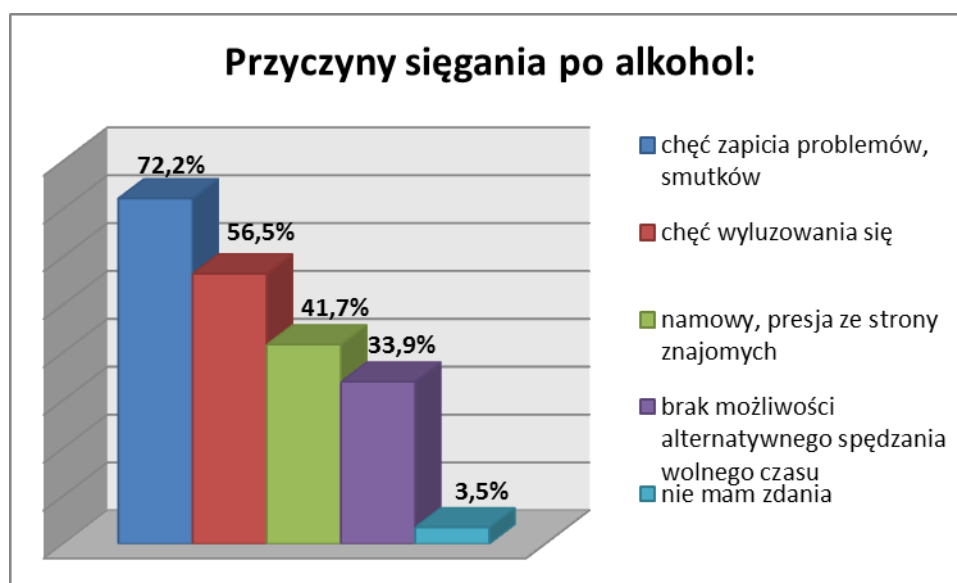

Jak widać, najwięcej nieprzyjemnych doświadczeń respondenci mieli z awanturującymi się osobami oraz młodzieżą zachowującą się niestosownie pod wpływem alkoholu. Problemem jest nie tylko spożywanie alkoholu przez młodzież, ale również naganne zachowanie młodych ludzi. Życie publiczne w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński jest naznaczone przez dużą liczbę wydarzeń prowokowanych przez osoby, które nadużyły alkoholu.

Kolejnym ważnym zagadnieniem poruszonym przez nas w badaniu był problem nadużywania alkoholu. Poprosiliśmy badanych o zdefiniowanie alkoholizmu. Istniała możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi przez jednego badanego. Najwięcej badanych wskazuje na chorobę, którą można powstrzymać (53,9% badanych), utratę kontroli nad własnym życiem (52,2% badanych) oraz problemy z silną wolą (40,9% badanych). **Takie podejście wskazuje na dużą świadomość i znajomość tematu oraz jest wyrazem empatii i zrozumienia problemu.** 16,5% badanych mówi o alkoholizmie jako o chorobie nieuleczalnej, a alkoholika utożsamia z osobą, która pije i będzie piła, zaś 18,3% badanych sądzi, że jest to sposób życia. Należałoby zwrócić szczególną uwagę na edukację w tym zakresie. Alkoholizm z medycznego punktu widzenia jest chorobą, z którą należy walczyć poprzez specjalistyczną pomoc oraz wsparcie najbliższych. Ta wiedza powinna być dana każdemu, gdyż w każdej rodzinie może pojawić się ten problem.

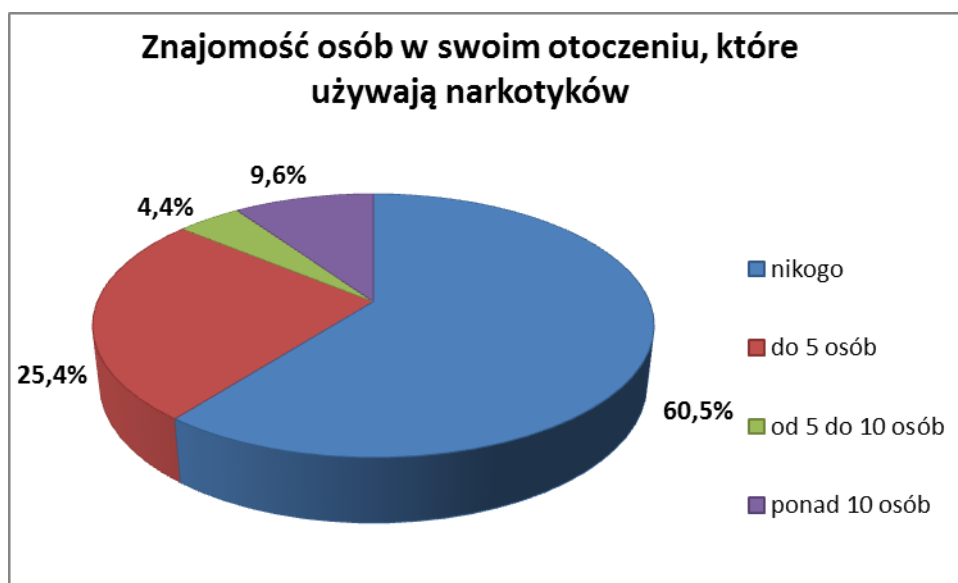
Pytając o motywy sięgania po alkohol, ujawnił się przede wszystkim jego społeczny oraz psychologiczny wymiar. Badani mieszkańcy mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź. W odpowiedziach respondentów dominowały dwa powody: chęć „zapicia” problemów i smutków (72,2% badanych) oraz chęć wyluzowania się (56,5% badanych). Kolejnym powodem była presja ze strony znajomych (41,7% badanych) oraz brak możliwości alternatywnego spędzania wolnego czasu (33,9% badanych). 3,5% badanych nie miało zdania.

Narkotyki w środowisku lokalnym

Problem narkotyków jest stosunkowo poważny w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński. Liczba badanych mieszkańców, która próbowała narkotyków jest nieznacznie wyższa od wyników analiz ogólnopolskich.

Zapytaliśmy respondentów, ile znają osób w swoim otoczeniu, które używają narkotyków. 68,7% badanych kobiet deklaruje, że w ogóle nie zna nikogo, kolejno 26,9% badanych kobiet deklaruje, że zna do 5 osób, 1,5% badanych kobiet przyznaje, że zna od 5 do 10 osób, zaś 3% badanych kobiet przyznaje, że zna ponad 10 osób. Jeśli chodzi o badanych mężczyzn – 48,9% z nich przyznaje, że nie zna nikogo, 23,4% badanych mężczyzn deklaruje, że zna do 5 osób, 8,5% badanych mężczyzn przyznaje, że zna od 5 do 10 takich osób, a 19,1% badanych mężczyzn – więcej niż 10. Wspólne podliczenie odpowiedzi kobiet i mężczyzn przedstawia poniższy wykres.

60,5% badanych przyznaje, że nie zna nikogo, a 25,4% znających do 5 osób, 4,4% znających od 5 do 10 osób i co dziesiąty badany znający więcej niż 10 osób to niepokojący wynik.

W badaniu tym interesowało nas również, czy respondenci wiedzą, gdzie i u kogo można kupić narkotyki. Zdecydowana większość badanych mieszkańców gminy miejskiej

Lidzbark Warmiński nie posiada takiej wiedzy (83,3%). 6% badanych kobiet oraz 31,9% badanych mężczyzn wie, gdzie może kupić narkotyki.

W ogólnym przekroju, większość badanych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński nie wie, gdzie można zaopatrzyć się w narkotyki. Wśród mieszkańców wystąpiło zróżnicowanie na płeć pod względem używania narkotyków, o czym świadczą wyniki podsumowujące następne pytanie: „*Czy kiedykolwiek zażyłeś narkotyk?*”. Do zażycia narkotyku przyznało się 1,5% badanych kobiet oraz 21,7% badanych mężczyzn. Trzeba wyraźnie podkreślić, że przyznanie się do używania narkotyków (lub nawet jednorazowej próby) jest w istocie przyznaniem się do czynu karalnego w Polsce. Ponadto używanie narkotyków nie jest czymś powszechnie akceptowanym, dlatego można by spodziewać się raczej niewielkiego odsetka odpowiedzi twierdzących.

W tym miejscu warto odwołać się do sondażu Centrum Badania Opinii Publicznej „*Postawy wobec narkotyków*” z 2011 roku. Spytano respondentów, czy kiedykolwiek próbowali narkotyków. Nieco niższy odsetek badanych odpowiedział „*tak*” – 7% (w stosunku do 9,6% naszych respondentów). Aż 93% populacji w 2011 roku. nie próbowało narkotyków. Warto również zwrócić uwagę, że narkotyki używali głównie mężczyźni (10%) i tylko 4% respondentek.

Zapytaliśmy również o przebywanie w pracy pod wpływem alkoholu lub narkotyków. 7% badanych mieszkańców (0% respondentek i 17% respondentów) odpowiedziało twierdząco na to pytanie.

Przemoc

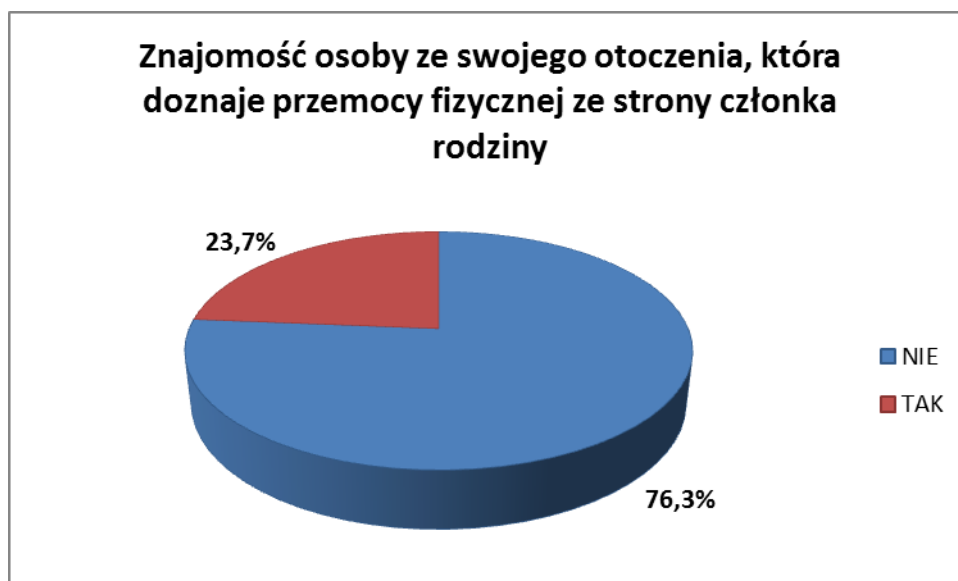
„Ogółem 23% dorosłych Polaków deklaruje, że padło ofiarą przemocy. Co dziesiąty (10%) doświadczył agresji na ulicy, ale nie w pobliżu domu, natomiast co czternasty (7%) – w najbliższej okolicy miejsca zamieszkania. W domu z aktami przemocy spotkało się 6% dorosłych. Co dwudziesty (5%) padł ofiarą przemocy w lokalu gastronomicznym – restauracji, kawiarni, na dyskotecę. Mniej liczne grupy doświadczyły agresji w pracy bądź w szkole, w środkach komunikacji lub w jakimś innym miejscu (po 3%). Mężczyźni znacznie częściej niż kobiety przyznają, że zdarzyło im się paść ofiarą agresji (odpowiednio: 28% i 18%).”

„Większość dorosłych (68%) przyznaje, że w ich domach zdarzają się różnego rodzaju konflikty, sprzeczki lub awantury”.²

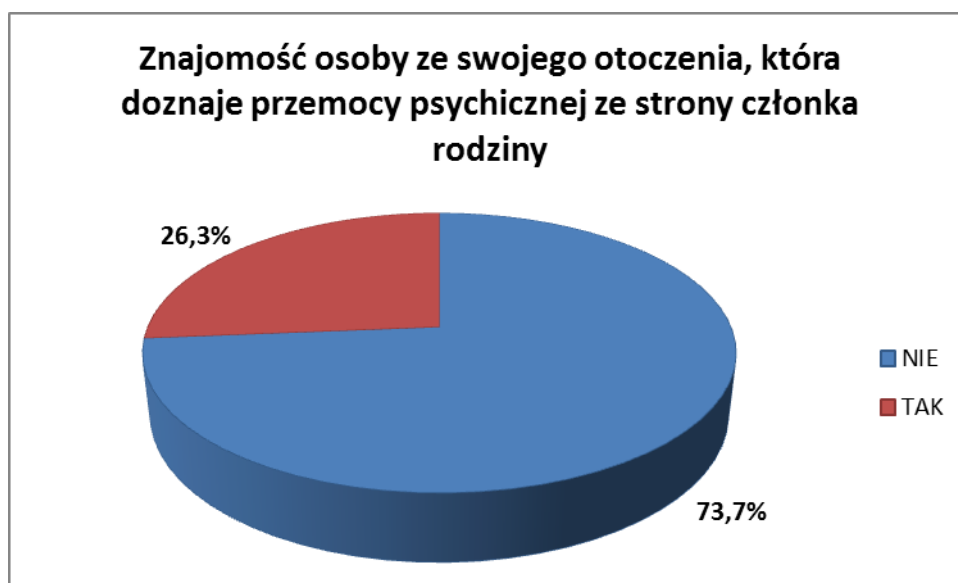
Zbadanie zjawiska przemocy jest dość trudne. Często bowiem ofiary agresji nie przyznają się do tego, co może być spowodowane, między innymi, racjonalizacją, usprawiedliwianiem sprawców, obwinianiem siebie. Przemoc, zarówno ta fizyczna, jak i psychiczna, jest zjawiskiem dość powszechnym w polskiej społeczności, o czym świadczą wyniki CBOS cytowane wyżej. W naszym badaniu interesowało nas przede wszystkim zbadanie zjawiska przemocy w rodzinie i stosowanie jej w stosunku do dzieci, oraz skala zjawiska w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński.

Na początek zapytaliśmy respondentów, czy znają osoby, które doświadczają **przemocy fizycznej ze strony najbliższych**. Przeważają zdecydowanie osoby, które nie znają takich osób (76,3%) w porównaniu do osób, które znają osoby doświadczające przemocy (23,7%). Rodziny, w których występuje przemoc zna 31,3% badanych kobiet oraz 12,8% badanych mężczyzn.

² CBOS „Przemoc i konflikty w domu”, 2009r.

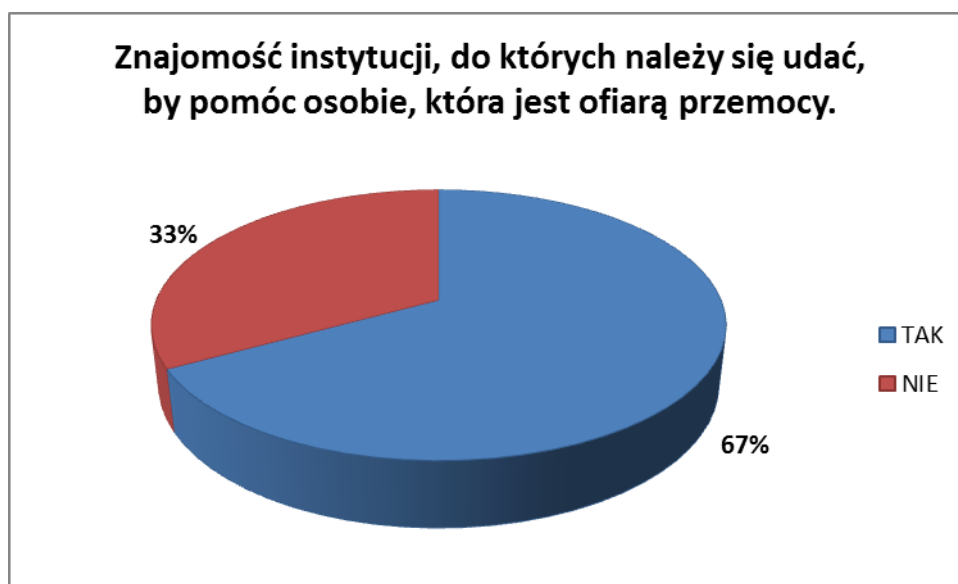
Interesowało nas również, czy respondenci znają osoby, które doświadczają **przemocy psychicznej ze strony najbliższych**. Przeważają badani, którzy nie znają takich osób (73,7%) w porównaniu do respondentów, którzy znają osoby doświadczające przemocy (26,3%). Wystąpiły różnice między płciami – 37,3% badanych kobiet oraz 10,6% badanych mężczyzn zna takie rodziny.

Skala zjawiska przemocy zdaje się dość być poważna, jeśli weźmie się pod uwagę, że istnieją osoby, które doświadczają przemocy, natomiast nikt o tym nie wie. Przemoc

w rodzinie jest poważnym problemem społecznym, jak widać obecnym również w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński.

W związku z powyższym zbadaliśmy, czy respondenci wiedzą, gdzie należy się zgłosić, do kogo udać, jeśli mają wiadomość o osobie, która jest ofiarą przemocy. 67% badanych posiada taką wiedzę, pozostałe 33% należałoby poddać edukacji w tej kwestii. Nie wystąpiły różnice w odpowiedziach badanych kobiet i mężczyzn. 66% badanych mężczyzn oraz 67,6% badanych kobiet przyznało, że posiadają taką wiedzę.

Rysuje się obraz społeczności dobrze poinformowanej. Warto ponadto dodać, iż do sprawnego funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego nie wystarczy sama wiedza, lecz również działanie. Deklaracja o znajomości osób i instytucji nie jest równoznaczna z podjęciem działania na rzecz ofiary przemocy.

Interesowała nas również postawa badanych względem przemocy. Zapytaliśmy, czy istnieją jakieś specjalne okoliczności, warunki, które mogłyby usprawiedliwiać stosowanie przemocy.

Zdecydowana większość badanych zaprzeczyła temu stwierdzeniu (72,2%), 14,8% badanych nie miało zdania, natomiast 13% ankietowanych uznało możliwość zaistnienia takich warunków. Wystąpiły znaczne różnice między badanymi kobietami i mężczyznami. Badane kobiety (89,7%) częściej niż badani mężczyźni (46,8%) nie zgadzały się z tym stwierdzeniem. 25,5% badanych mężczyzn oraz 4,4% badanych kobiet uznało stosowanie przemocy w pewnych okolicznościach. Większość badanych odrzuciła koncepcję usprawiedliwiania stosowania przemocy specjalnymi, nietypowymi okolicznościami, co jest pozytywną informacją.

Następnie zbadaliśmy postawę mieszkańców co do stosowania kar fizycznych i przemocy względem dzieci. Stosowanie kar fizycznych względem dzieci jest tematem dość kontrowersyjnym. Dnia 1 sierpnia 2010 roku weszła w życie nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, która przewiduje całkowity zakaz stosowania kar cielesnych wobec dzieci.³ Badając postawy mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński względem tego tematu, poprosiliśmy ich o zaopiniowanie stwierdzenia, jako zgodnego lub niezgodnego z ich przeświadczeniem.

³ Dz. U. Nr 125, poz. 842

„Stosowanie kar fizycznych w stosunku do dzieci jest dobrą metodą wychowawczą.”

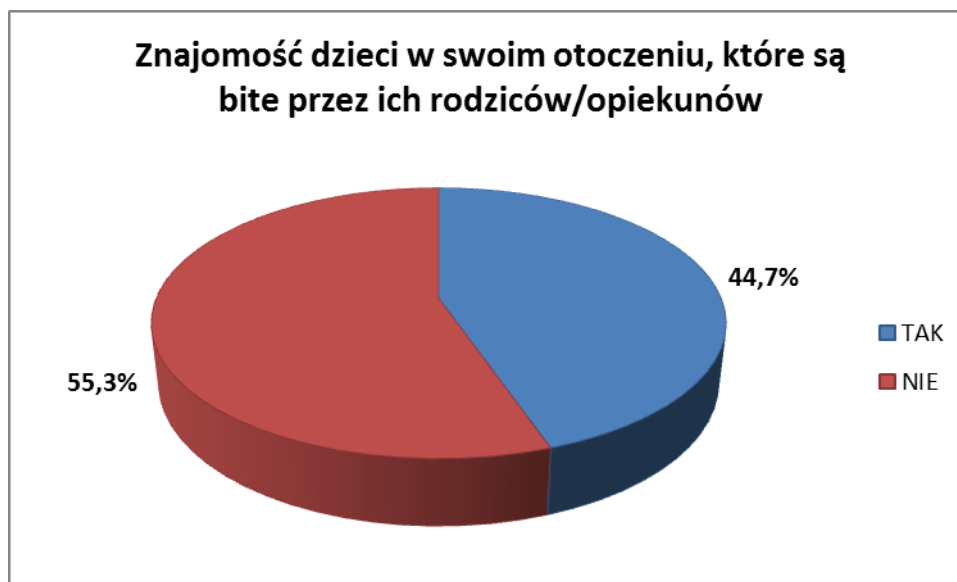
Tak – 14,2%

Nie – 85,8%

	Kobiety	Mężczyźni
Tak	7,4%	24,4%
Nie	92,6%	75,6%

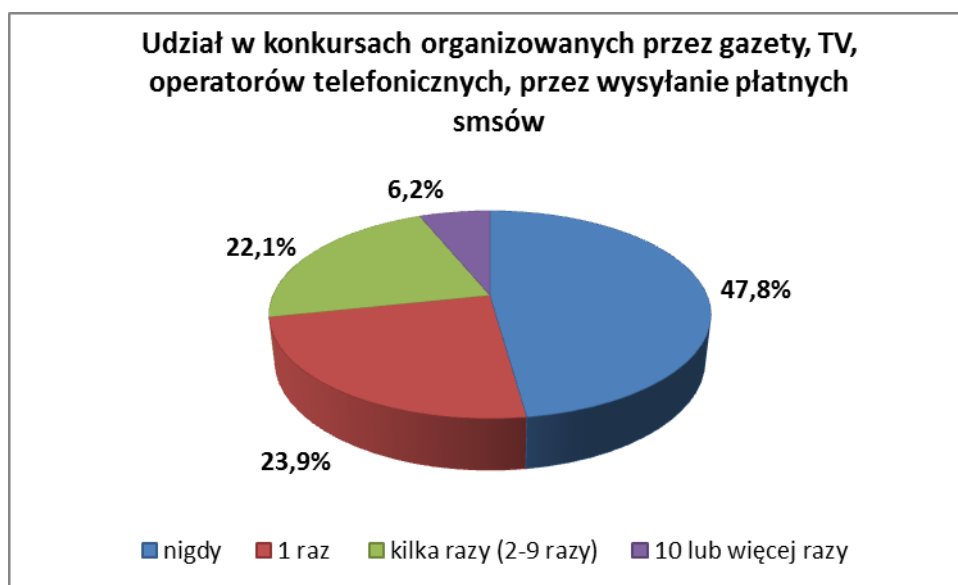
W tym pytaniu wystąpiło znaczne zróżnicowanie odpowiedzi badanych ze względu na płeć. Badani mężczyźni znacznie częściej niż badane kobiety odpowiadali twierdząco na to pytanie. Stosunkowo niewielu badanych mieszkańców zgadza się z opinią, że bywają sytuacje, gdzie dziecku trzeba, na przykład, dać klapsa. Niepokojący jest natomiast duży odsetek badanych mężczyzn, którzy odpowiedzieli twierdząco na to pytanie.

Zapytaliśmy również, czy respondenci znają przypadki bicia dzieci. 55,3% badanych odpowiedziało, że nie zna. 44,7% pozostałych to bardzo dużo jak na takie wykroczenie, jakim jest uderzenie małoletniego. 41,2% badanych kobiet oraz 50% badanych mężczyzn odpowiedziało twierdząco na to pytanie.

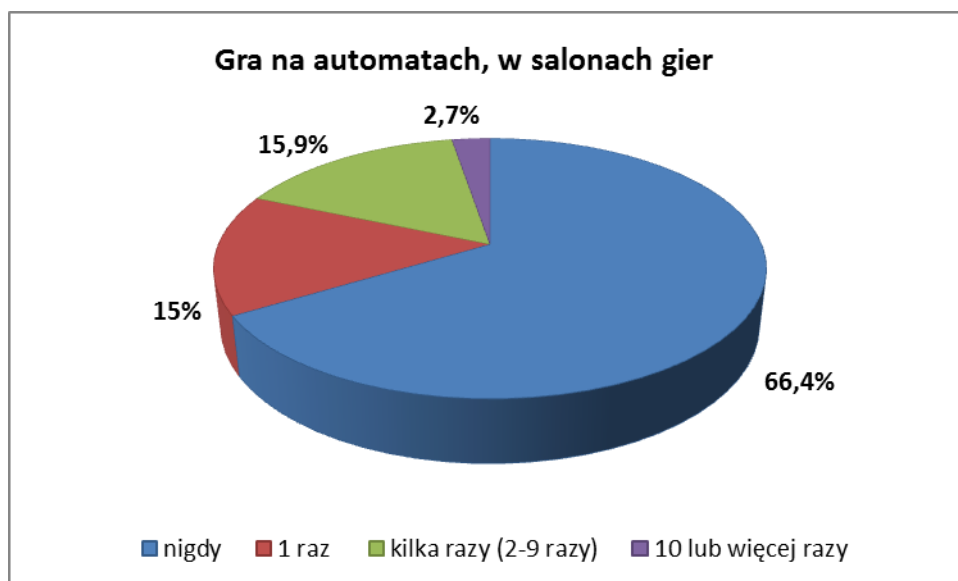

Dorośli mieszkańcy a gry hazardowe

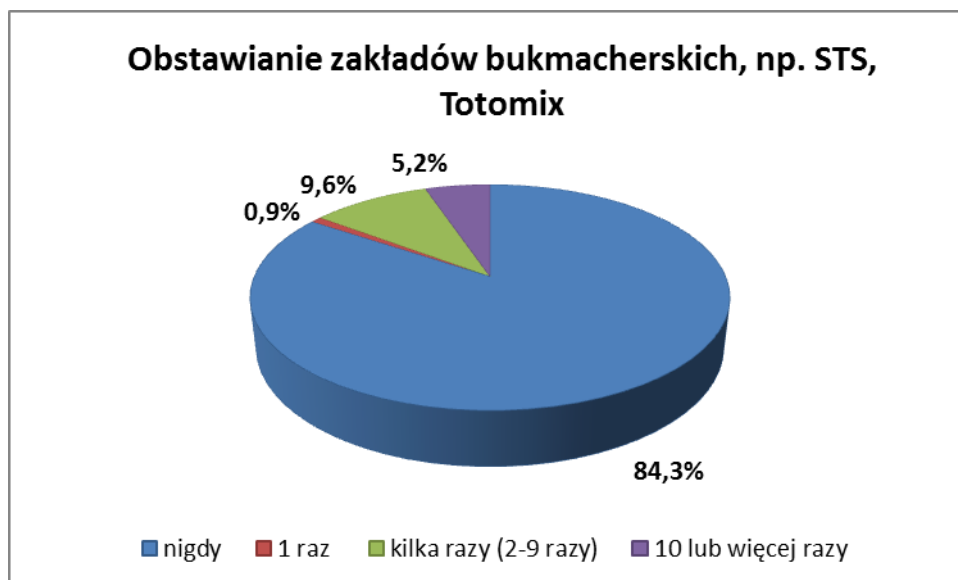
Uczestnictwo w grach na pieniądze wciąga, kusi możliwością szybkiej, wysokiej wygranej, z czasem jednak może doprowadzić do uzależnienia od hazardu. Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych oraz ich dostępność sprawiają, że problem dotyczy zarówno dorosłych, jak również dzieci i młodzież. W badaniu skoncentrowaliśmy się na czterech formach gier hazardowych, pytając mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński o ich osobiste doświadczenia.

47,8% badanych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński nie brało udziału w konkursach organizowanych przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych, polegających na wysyłaniu płatnych smsów. 23,9% badanych wzięło udział w takim konkursie raz, 22,1% badanych – kilka razy, zaś 6,2% badanych – 10 lub więcej razy. 61,2% badanych kobiet i 39,1% badanych mężczyzn brało udział w tego typu konkursach. W badaniu CBOS w 2011 roku na temat hazardu, 18% Polaków deklarowało uczestnictwo w konkursach czy grach tego typu w ciągu ostatnich 12 miesięcy od badania. W naszym badaniu pytaliśmy o doświadczenia w ciągu całego życia, dlatego też uzyskane przez nas wyniki mogą być wyższe od wyników badań ogólnopolskich.

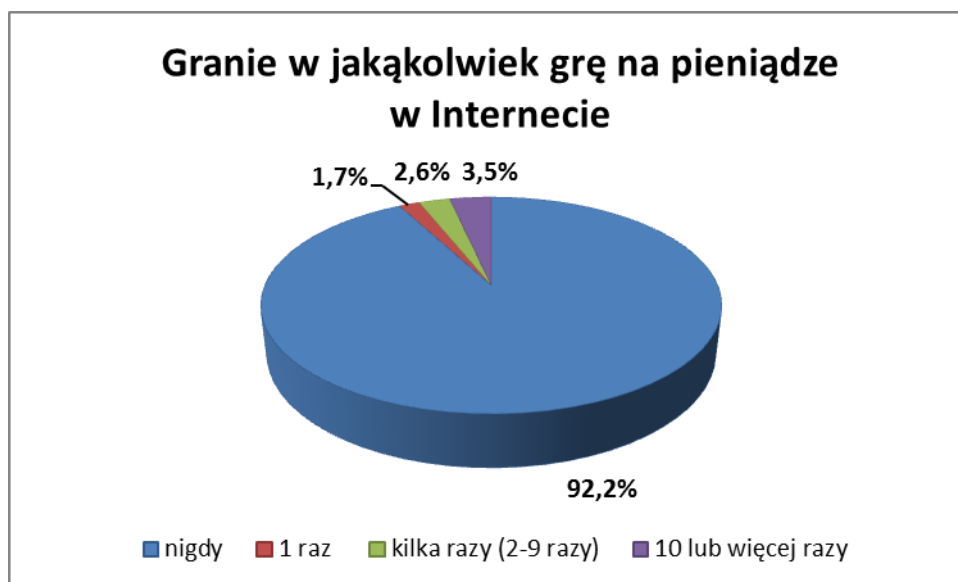

Większość badanych nie grała nigdy na automatach, 15% badanych zrobiło to raz, 15,9% badanych - kilka razy, zaś 2,7% badanych – 10 lub więcej razy. Tego typu doświadczenia miało znacznie więcej badanych mężczyzn (47,8%) niż badanych kobiet (22,4%).

Podobnie, jak w przypadku pytania o grę na automatach, większość badanych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński nie obstawiała nigdy żadnych zakładów bukmacherskich, 0,9% badanych zrobiło to raz, 9,6% badanych – kilka razy, zaś

5,2% badanych – 10 lub więcej razy. 7,4% kobiet oraz 27,7% mężczyzn miało tego typu doświadczenia.

Niewielki odsetek badanych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński deklaruje, że brał udział w grze na pieniądze w Internecie. Załedwie 1,7% badanych zagrało w Internecie za pieniądze raz, 2,6% badanych – kilka razy, a 3,5% badanych – 10 lub więcej razy. 17% badanych mężczyzn oraz 1,5% badanych kobiet miało tego typu doświadczenie. Badanie CBOS z 2011 roku pokazuje, że załedwie 1% Polaków grało w jakąkolwiek grę na pieniądze w Internecie w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. W naszym badaniu pytaliśmy o doświadczenia w ciągu całego życia, dlatego też uzyskane przez nas wyniki mogą być wyższe od wyników badań ogólnopolskich.

Rozdział III - Problemy społeczne w środowisku dzieci i młodzieży

Grupa badawcza

W przeprowadzonym badaniu wzięło udział 265 uczniów (132 dziewczynki i 133 chłopców). W szkołach podstawowych przebadano 98 uczniów, w szkołach gimnazjalnych 91 uczniów, a w szkołach ponadgimnazjalnych 76 uczniów. Średnia wieku w szkołach podstawowych wyniosła 12,6 lat, w gimnazjach – 15,7 lat, zaś w szkołach ponadgimnazjalnych – 17,7 lat. Ankieta składała się z 60 pytań zamkniętych. Uczniowie szkół podstawowych wypełniali krótsze ankiety (50 pytań zamkniętych).

Cel badania

Podstawowym celem przeprowadzonej ankiety była analiza następujących problemów społecznych:

- używania przez młodych ludzi substancji psychoaktywnych, w tym picia alkoholu, palenia papierosów oraz używania narkotyków i dopalaczy;
- problemów przemocy i agresji w środowisku szkolnym oraz domowym,
- hazardu i innych ryzykownych zachowań
- używania komputera i zagrożenia cyberprzemocą

Dzieci i młodzież a substancje psychoaktywne

Badanie miało na celu, między innymi, analizę stopnia używania substancji psychoaktywnych przez dzieci i młodzież. Analiza dotyczyła rozpowszechnienia palenia papierosów, picia alkoholu oraz używania narkotyków, a także okoliczności towarzyszących tym zachowaniom i postaw wobec substancji psychoaktywnych. Ankieta została skonstruowana w taki sposób, by możliwe było porównanie wyników tego badania

z wynikami badania ogólnopolskiego, zrealizowanego w ramach międzynarodowego projektu „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD). W raporcie diagnozy uzyskane wyniki odnoszone są do wyników badania ESPAD zrealizowanego na reprezentatywnej próbie uczniów klas trzecich szkół gimnazjalnych (wiek: 15-16 lat) oraz klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (wiek: 17-18) w 2011 roku. W naszym badaniu, oprócz uczniów szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych, uwzględniliśmy również uczniów klas szóstych szkół podstawowych. Poniższa tabela ilustruje nasilenie spożywania alkoholu, palenia papierosów, używania narkotyków i dopalaczy w poszczególnych grupach wiekowych w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński:

Tab. 6. Nasilenie określonych problemów społecznych w poszczególnych grupach wiekowych.

Problem społeczny	Szkoly Podstawowe		Gimnazjum		Szkoly Ponadgimnazjalne	
	N	%	N	%	N	%
Picie alkoholu	22	22,4	61	67	75	97,8
Palenie papierosów	22	22,4	48	52,7	57	75
Używanie narkotyków	1	1	20	22	22	28,9
Używanie dopalaczy	2	2	5	5,5	14	18,4

N – ilość osób, które przyznają się do używania środków psychoaktywnych oraz papierosów

Z otrzymanych rezultatów wynika, że wraz z wiekiem rośnie odsetek osób sięgających po wybrane rodzaje substancji psychoaktywnych. Do wypicia alkoholu przynajmniej raz w życiu przyznaje się 22,4% uczniów szkół podstawowych, 67% gimnazjalistów oraz 97,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Alkohol jest środkiem psychoaktywnym najbardziej rozpowszechnionym wśród młodych ludzi w porównaniu z papierosami i narkotykami. Uzyskane wyniki są niższe w przypadku gimnazjalistów oraz zbliżone w przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych do wyników badań ESPAD z 2011 roku, w których przynajmniej raz w ciągu całego życia piło 87,3% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 95,2% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Rozpowszechnione w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński jest również palenie papierosów – w grupie uczniów szkół gimnazjalnych wyniosło 52,7%, a w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 75%. Wynik uzyskany w badaniu młodych

mieszkańców jest zbliżony wyników badań ESPAD z 2011 roku, w których przynajmniej raz w życiu paliło 57,2% gimnazjalistów oraz 70,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Wyniki badań wskazują na wysoki odsetek młodych osób sięgających po substancje odurzające. Najwyższy odsetek młodych osób, które użyły przynajmniej raz w życiu narkotyków wystąpił w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych i wyniósł on 28,9%. Badania prowadzone w Polsce co kilka lat wskazują na obniżanie się problemu narkotykowego wśród młodych ludzi, sondaż Krajowego Biura Do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii z 2008 roku określił ilość młodych ludzi mających kontakty z narkotykami na poziomie 15%.

Używanie dopalaczy przez badanych młodych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński jest na niższym poziomie w przypadku gimnazjalistów oraz zbliżony w przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych do wyniku ogólnopolskich badań ESPAD z 2011 roku. W naszym badaniu 2% uczniów szkół podstawowych, 5,5% gimnazjalistów oraz 18,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych kiedykolwiek używało dopalaczy, zaś w badaniu ESPAD z 2011 roku odsetek uczniów, którzy kiedykolwiek używali dopalaczy wyniósł 10,5% w grupie gimnazjalistów oraz 15,8% w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W następnej kolejności zostaną dokładnie przeanalizowane formy używania przez młodych ludzi substancji psychoaktywnych oraz okoliczności, w jakich mają one miejsce.

Spożywanie alkoholu wśród dzieci i młodzieży

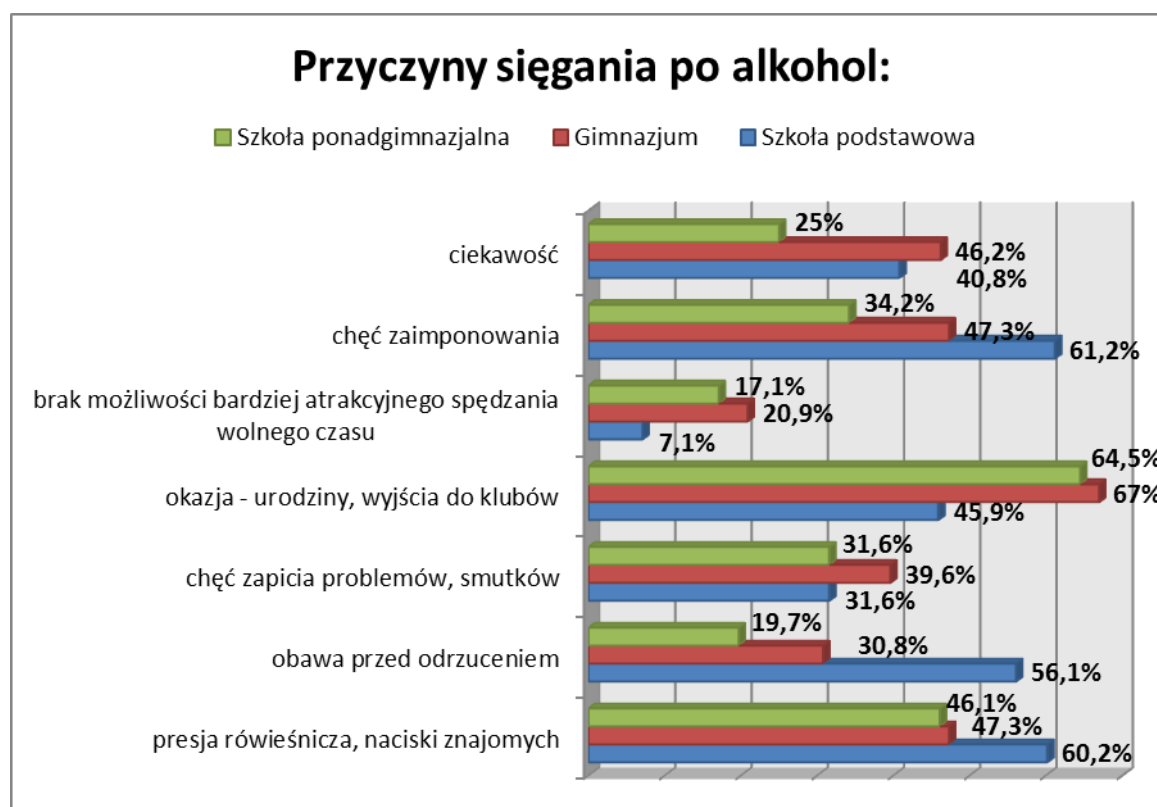
Jak to już zostało zaznaczone, alkohol jest najbardziej rozpowszechnioną używką w środowisku młodych ludzi, co potwierdzają prowadzone sondaże. Średni wiek pierwszego kontaktu z alkoholem wynosił dla poszczególnych grup wiekowych: 10,7 lat – uczniowie szkół podstawowych, 13,5 lat – gimnazjaliści, 14 lat – uczniowie szkół ponadgimnazjalnych. Jeżeli chodzi o różnicowanie między płciami w kwestii spożywania alkoholu, w szkołach podstawowych do wypicia alkoholu przynajmniej raz w życiu przyznało się 15,4% badanych dziewczynek oraz 30,4% badanych chłopców. W gimnazjum alkohol wypilo 77,3% badanych chłopców oraz 57,4% badanych dziewczyn. W szkołach ponadgimnazjalnych alkohol piło kiedykolwiek w życiu 97% badanych dziewczyn oraz 100% badanych chłopców, co stanowi

bardzo duży odsetek młodych ludzi mających kontakt z alkoholem. W badaniu ESPAD z 2011 roku kiedykolwiek w życiu piło alkohol 89% gimnazjalistów oraz 85,6% gimnazjalistek, a także 96,2% uczniów oraz 94,2% uczennic szkół ponadgimnazjalnych. Poniższa tabela przedstawia rozkład odpowiedzi uczniów na pytanie o spożywanie kiedykolwiek przez nich napojów alkoholowych.

Tab. 7. Spożywanie napojów alkoholowych przez młodych mieszkańców w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński.

Czy spożywałeś kiedykolwiek alkohol?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Tak	22,4%	67%	97,8%
Nie	77,6%	33%	2,2%

Przyczyny sięgania po alkohol mogą być różne, od społecznych i towarzyskich, po próbę radzenia sobie z trudnymi sytuacjami. Otrzymane rezultaty przedstawiono na wykresie. Każdy badany mógł zaznaczyć kilka odpowiedzi.

Jako najczęstszą przyczynę spożywania alkoholu uczniowie szkół podstawowych podawali chęć zaimponowania, presję rówieśniczą oraz obawę przed odrzuceniem. Uczniowie ze starszych grup wiekowych wskazywali często na okazje towarzyskie jako powód sięgania po alkohol. Jest to zgodne z polską obyczajowością, według której spotkania rodzinne i towarzyskie powinny odbywać się przy napojach alkoholowych. Uczniowie szkół gimnazjalnych, oprócz okazji towarzyskich, wskazywali również często na presję rówieśniczą, ciekawość oraz chęć zaimponowania. Dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych często przyczyną sięgania po alkohol była presja rówieśnicza. Badani uczniowie wymieniali ponadto zakłady oraz problemy z rodzicami jako przyczyny sięgania przez młodych ludzi po napoje alkoholowe.

W pytaniu o dostępność alkoholu w środowisku dzieci i młodzieży w gminie Lidzbark Warmiński zaobserwowano znaczne zróżnicowanie odpowiedzi wraz z wiekiem ankietowanych. Uzyskane rezultaty obrazuje poniższa tabela.

Tab. 8. Dostępność alkoholu w środowisku dzieci i młodzieży w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński.

Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić alkohol jest?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Bardzo trudno	14,3%	2,2%	3,9%
Raczej trudno	13,3%	3,4%	7,9%
Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby to można	37,8%	24,7%	19,7%
Raczej łatwo	6,1%	33,7%	26,3%
Bardzo łatwo	4,1%	31,5%	31,6%
Nie wiem	24,5%	4,5%	10,5%

Wyraźnie widać tendencję wzrostową w dostępności alkoholu w otoczeniu młodych ludzi. Wśród uczniów szkół podstawowych 10,2% ankietowanych uznało zakup alkoholu za czynność bardzo łatwą bądź raczej łatwą, natomiast podobnej odpowiedzi udzieliło już zdecydowanie więcej gimnazjalistów – 65,2% oraz uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 57,9%. Łatwy dostęp do alkoholu dla osób niepełnoletnich jest sprzeczny z ustawą

o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z 1982 r., wyraźnie zabraniającej sprzedaży alkoholu osobom poniżej 18 roku życia.

Uzyskane wyniki są wyższe w przypadku gimnazjalistów oraz zbliżone w przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych do wyników badań ESPAD z 2011 roku, w których 49,3% gimnazjalistów oraz 73,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklarowało, że zakup piwa jest dla nich bardzo łatwy, 39,5% gimnazjalistów oraz 67,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych uznawało zakup wina za czynność bardzo łatwą, zaś 33,4% gimnazjalistów oraz 67,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych wypowiadało się w ten sposób o kupowaniu wódki.

Badani młodzi mieszkańcy gminy miejskiej Lidzbark Warmiński najczęściej swój pierwszy kontakt z alkoholem mieli podczas wakacji oraz w czasie wolnym. Szczegółowe zestawienie wyników znajduje się w tabeli.

Tab. 9. Okoliczności pierwszego spożycia alkoholu. Procent odnosi się do uczniów, którzy deklarowali wcześniej spożycie alkoholu.

W jakiej sytuacji po raz pierwszy miałeś kontakt z alkoholem?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
W szkole	-	3,3%	4,1%
W czasie wolnym	22,7%	32,8%	24,3%
Na dyskotecę/w pubie	9,1%	21,3%	21,6%
Na wakacjach	40,9%	31,1%	40,5%
W domu	27,3%	8,2%	6,8%
W innej sytuacji	-	3,3%	2,7%

Picie alkoholu po raz pierwszy w czasie wakacji zadeklarowało 40,9% uczniów szkół podstawowych, 31,1% gimnazjalistów oraz 40,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. 22,7% uczniów szkół podstawowych, 32,8% gimnazjalistów oraz 24,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych spożyło pierwszy raz w życiu alkohol w czasie wolnym. Wraz z wiekiem badanych wzrastał odsetek uczniów deklarujących, że swój pierwszy kontakt z alkoholem mieli na dyskotecę, natomiast malał odsetek uczniów przyznających, że pierwszy

raz sięgnęli po napoje alkoholowe w domu. Badani młodzi mieszkańcy gminy miejskiej Lidzbark Warmiński wskazywali ponadto okazje, jak urodziny, zabawę sylwestrową oraz wesela, a także wagary.

Tab. 10. Rodzaje alkoholu spożywanego przez dzieci i młodzież oraz częstotliwość ich spożywania. Procenty dotyczą wszystkich uczniów, a nie tylko tych, którzy wcześniej deklarowali kontakt z alkoholem.

	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
PIWO		
Nigdy	37,3%	6,5%
1-2 razy	17,6%	6,6%
3-5 razy	11%	13,2%
6-9 razy	6,6%	17,1%
10-19 razy	15,4%	6,6%
20-39 razy	4,4%	15,8%
40 i więcej razy	7,7%	34,2%
WINO		
Nigdy	65,9%	36,9%
1-2 razy	18,7%	36,8%
3-5 razy	5,5%	5,3%
6-9 razy	6,6%	7,9%
10-19 razy	3,3%	7,9%
20-39 razy	-	1,3%
40 i więcej razy	-	3,9%
NAPOJE WYSOKOPROCENTOWE		
Nigdy	52,7%	14,4%
1-2 razy	13,2%	9,2%
3-5 razy	7,7%	21,1%
6-9 razy	8,8%	10,5%
10-19 razy	8,8%	21,1%
20-39 razy	5,5%	7,9%
40 i więcej razy	3,3%	15,8%

Wyniki te można porównać do rezultatów badań Krajowego Biura do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii z 2008 roku. Według tamtego sondażu do picia piwa w ciągu ostatniego miesiąca przyznawało się 75% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, do picia wódki – 54%, do spożywania wina – 29% młodych ludzi. Spożycie piwa w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński wynosi 62,7% w grupie gimnazjalistów, 93,5% w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych, spożywanie wina – gimnazja – 34,1%, szkoły ponadgimnazjalne – 63,1%. Natomiast poziom picia napojów wysokoprocentowych wynosi 47,3% w gimnazjach,

85,6% w szkołach ponadgimnazjalnych. Porównując wyniki tego badania z wynikami badań KBPN z 2008 roku należy zachować ostrożność, gdyż w naszym badaniu, odmiennie do badania ogólnopolskiego, pytaliśmy o częstotliwość spożywania alkoholu, bez podania ram czasowych, dlatego też uzyskane wyniki w tym badaniu mogą być wyższe.

49,2% gimnazjalistów, którzy deklarowali wcześniej kontakt z alkoholem spożywało alkohol okazjonalnie (kilka razy w roku), 13,1% gimnazjalistów – kilka razy w miesiącu, 16,4% gimnazjalistów – średnio raz w miesiącu, 1,6% gimnazjalistów- więcej niż raz w tygodniu, 1,6% gimnazjalistów -prawie codziennie, a 18% uczniów z tej grupy wiekowej spróbowało alkoholu tylko raz w życiu.

41,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, którzy deklarowali wcześniej kontakt z alkoholem, spożywało napoje alkoholowe kilka razy w miesiącu, 17,6% uczniów – średnio raz w miesiącu, 5,4% uczniów – więcej niż raz w tygodniu, 6,8% uczniów – prawie codziennie, 27% uczniów - okazjonalnie (kilka razy w roku), a 1,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych spożyło napoje alkoholowe tylko raz w życiu.

We wszystkich grupach wiekowych spożywanie alkoholu było najczęściej wynikiem własnej inicjatywy. W ten sposób odpowiedziało 77,3% uczniów szkół podstawowych, 85,2% gimnazjalistów oraz 85,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych mających kontakt z alkoholem. Ponadto młode osoby były namawiane do spożycia alkoholu przez znajomych (22,7% uczniów szkół podstawowych, 14,8% gimnazjalistów oraz 14,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych).

Kolejne pytanie dotyczyło upojenia alkoholowego. Picie w znacznych ilościach prowadzić może do uszczerbku zdrowia oraz nagannych zachowań, zaburzających porządek publiczny. Zapytaliśmy uczniów, czy zdarzyło się im kiedykolwiek upić (stracić kontrolę nad swoim zachowaniem). Wśród uczniów szkół podstawowych, którzy deklarowali wcześniej kontakt z alkoholem 13,6% uczniów przyznało się do tego. Wśród gimnazjalistów, którzy deklarowali wcześniej spożycie alkoholu, większość uczniów (54,8%) nie miała tego typu doświadczeń, 22,6% gimnazjalistów – upiło się tylko raz, 21% gimnazjalistów upiło się 2-9 razy, a 1,6% upiło się 10 lub więcej razy. Wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych, którzy deklarowali wcześniej spożycie alkoholu, 43,2% uczniów nie miało tego typu doświadczeń,

24,3% uczniów upiło się tylko raz, zaś 21,6% uczniów – kilka razy, zaś 10,8% uczniów – 10 lub więcej razy.

Podsumowując **3,1% uczniów szkół podstawowych, 30,8% gimnazjalistów oraz 55,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych** (procenty dotyczą wszystkich uczniów, a nie tylko tych, którzy wcześniej deklarowali kontakt z alkoholem) przynajmniej raz w życiu upiło się, tracąc kontrolę nad własnym zachowaniem. W badaniu ESPAD z 2011 roku uwzględniono dwa poziomy nadmiernego spożycia napojów alkoholowych: przekroczenie progu nietrzeźwości oraz silne upicie się (wypicie tyle, żeby zataczać się, bełkotać, nie pamiętać, co się działo). Do przekroczenia progu nietrzeźwości przynajmniej raz w życiu przyznało się 48,6% gimnazjalistów oraz 70,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, zaś do silnego upicia się przynajmniej raz w życiu przyznało się 44,5% gimnazjalistów oraz 65,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Wyniki uzyskane w naszym badaniu wskazują na niższy odsetek uczniów szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych, którzy posiadali tego typu doświadczenia.

Rodzina odgrywa istotną rolę w wychowywaniu młodego pokolenia. Rodzice mogą mieć decydujący wpływ na podejmowanie doświadczeń z substancjami psychoaktywnymi przez ich dzieci, dlatego też ta kwestia została poruszona w badaniach. Uczniowie udzielali odpowiedzi na pytanie o reakcję rodziców w sytuacji, gdy wrócili do domu pod wpływem alkoholu.

Tab. 11. Reakcja rodziców na stan upojenia alkoholowego dzieci.

Jeśli wróciłeś do domu pod wpływem alkoholu, jaka była reakcja Twoich rodziców?	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Zdenerwowali się i nakrzyczeli na mnie	16,4%	24,3%
Ukarali mnie	-	2,7%
Nie zorientowali się	34,4%	32,4%
Zauważyli, ale nie zareagowali	3,3%	23%
Taka sytuacja nie miała miejsca	45,9%	17,6%

45,9% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 17,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych nie doświadczyło takiej sytuacji. W sytuacji, kiedy rodzice rozpoznają stan upojenia alkoholowego u dzieci, czasami reagują gniewem i stosują kary, takie jak zakazy.

Niepokojący wydaje się jednak znaczny odsetek sytuacji, w których rodzice nie zorientowali się, że ich dzieci znajdują się pod wpływem alkoholu (34,4% gimnazjalistów i 32,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych). Blisko jedna czwarta uczniów szkół ponadgimnazjalnych przyznała, że rodzice zauważyli, ale nie zareagowali w takiej sytuacji.

Palenie tytoniu

Analizę związaną z paleniem papierosów w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński warto zacząć od wskazania średniego wieku dzieci i młodzieży, w którym sięgnęli po pierwszego papierosa. Wiek ten wynosi kolejno: dla szkół podstawowych – 11 lat, dla szkół gimnazjalnych – 13 lat, dla szkół ponadgimnazjalnych – 14 lat. Bardzo wysoki odsetek osób, które kiedykolwiek paliły papierosa, w badanej grupie (52,7% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 75% uczniów szkół ponadgimnazjalnych) jest zbliżony do wyników badania ESPAD z 2011 roku, według których w czasie całego życia, jakiejkolwiek doświadczenia z paleniem miało 57,2% gimnazjalistów oraz 70,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W gminie miejskiej Lidzbark Warmiński zjawisko palenia papierosów przez młodych ludzi, szczególnie przez młodzież w wieku ponadgimnazjalnym, jest bardzo nasilone. Poniższa tabela przedstawia rozkład odpowiedzi na pytanie o doświadczenia z paleniem papierosów.

Tab. 12. Palenie papierosów przez młodych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński.

Czy paliłeś kiedykolwiek papierosa?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Tak	22,4%	52,7%	75%
Nie	77,6%	47,3%	25%

Jeżeli chodzi o zróżnicowanie między płciami w kwestii palenia papierosów, w szkołach podstawowych wśród uczniów przyznających się do palenia zdarzało się to znacznie częściej badanym chłopcom (39,1%) niż badanym dziewczynkom (7,7%). W gimnazjum papierosy paliło mniej badanych dziewczyn (48,9%) niż badanych chłopców (56,8%). W szkołach ponadgimnazjalnych paliło papierosy tyle samo badanych dziewczyn

(75,8%), co badanych chłopców (74,4%), co stanowi bardzo duży odsetek młodych ludzi mających kontakt z papierosami.

Powyższe pytanie odnosiło się do zjawiska eksperymentowania z tą substancją, czyli podejmowania prób palenia tytoniu. W kolejnym pytaniu interesowało nas poznanie rozmiarów grupy aktualnie palących młodych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński.

Tab.13. Porównanie wyników badań z badaniami ESPAD z 2011 roku. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński.

		Diagnoza	ESPAD
Gimnazjum	Nie	74,7%	70,2%
	Mniej niż jeden papieros na tydzień	11%	8,2%
	Mniej niż 1 papieros dziennie	-	4,1%
	1-5 papierosów dziennie	8,8%	8,2%
	6-10 papierosów dziennie	3,3%	5,3%
	11-20 papierosów dziennie	1,1%	2,4%
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,1%	1,7%
Szkoła ponadgimnazjalna	Nie	48,7%	58,1%
	Mniej niż jeden papieros na tydzień	10,5%	9,8%
	Mniej niż 1 papieros dziennie	1,3%	4,9%
	1-5 papierosów dziennie	17,1%	11,1%
	6-10 papierosów dziennie	11,8%	9%
	11-20 papierosów dziennie	5,3%	5%
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	5,3%	2,1%

Badani uczniowie zostali poproszeni o odpowiedź na pytanie o palenie papierosów w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem. Trzech uczniów (3,1%) szkoły podstawowej odpowiedziało twierdząco na to pytanie. Wśród gimnazjalistów 11% uczniów paliło w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem mniej niż jednego papierosa tygodniowo, 8,8% uczniów – 1-5 papierosów dziennie, 3,3% uczniów – 6-10 papierosów dziennie, 1,1% uczniów- 11-20 papierosów dziennie, a 1,1% uczniów -więcej niż 20 papierosów dziennie. Wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych, 10,5% uczniów paliło w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem mniej niż jednego papierosa na tydzień, 1,3% uczniów – mniej niż 1 papieros dziennie,

17,1% uczniów - 1-5 papierosów dziennie, 11,8% uczniów – 6-10 papierosów dziennie, 5,3% - 11-20 papierosów dziennie, zaś 5,3% uczniów – więcej niż 20 papierosów dziennie.

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 3,1% uczniów szkół podstawowych, 25,3% gimnazjalistów oraz 51,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Według ESPAD z 2011 roku, w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 29,8% gimnazjalistów oraz 41,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Tab.14. Dostępność papierosów w środowisku dzieci i młodzieży w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński

Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić papierosy jest?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Bardzo trudno	3,1%	2,3%	4,2%
Raczej trudno	10,3%	2,3%	2,8%
Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby to można	30,9%	10,2%	5,6%
Raczej łatwo	26,8%	27,3%	19,4%
Bardzo łatwo	20,6%	53,4%	68,1%
Trudno powiedzieć	8,2%	4,5%	-

Wraz ze wzrastającym wiekiem ankietowanych, dostęp do papierosów okazuje się coraz łatwiejszy. 30,9% uczniów szkoły podstawowej wskazało na możliwość dostępu do papierosów w sytuacji, gdy zakupi je inna osoba, a dla 47,4% uczniów zakup papierosów jest raczej łatwy lub bardzo łatwy. Odsetek uczniów, którzy oceniają zakup papierosów jako raczej łatwy lub bardzo łatwy, wzrasta w starszych grupach wiekowych (80,7% uczniów gimnazjów, 87,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych). **Powinno to uświadamiać dorosłym, że młodzi ludzie mają stanowczo zbyt mało ograniczony dostęp do nikotyny, mimo iż prawo zabrania sprzedaży papierosów osobom poniżej 18 roku życia.**

53,4% gimnazjalistów oraz 68,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych wskazuje, że dostęp do papierosów jest dla nich bardzo łatwy. Uzyskane wyniki są zbliżone do wyników badań ESPAD z 2011 roku, w których odsetek uczniów określających zdobycie papierosów jako bardzo łatwe zadanie wśród gimnazjalistów wyniósł 48,1%, zaś w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 67,5%.

W przypadku pytania uczniów o inicjatywę dotyczącą palenia papierosów, najczęściej początek palenia był rezultatem własnej decyzji (szkoły podstawowe – 61,9% uczniów, gimnazja – 73,3% uczniów, szkoły ponadgimnazjalne – 78,9% uczniów mających kontakt z papierosami). Często badani wskazywali również na wpływ rówieśników (szkoły podstawowe – 38,1% uczniów, gimnazja – 26,7% uczniów, szkoły ponadgimnazjalne – 21,1% uczniów mających kontakt z papierosami). Uzyskane wyniki świadczą o tym, że palenie niekoniecznie musi być powodowane motywacjami społecznymi i chęcią dopasowania się do grupy rówieśniczej. Młodzi ludzie często samodzielnie decydowali się na sięgnięcie po papierosa, ich dokładne motywacje nie są jednak znane.

Tab. 15. Okoliczności zapalenia pierwszego papierosa. Odsetek badanych odnosi się do uczniów, którzy wcześniej deklarowali kontakt z papierosami.

Gdzie po raz pierwszy palileś?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Szkoła	-	4,4%	8,8%
Dyskoteka/pub	14,3%	4,4%	15,8%
Wakacje	47,6%	40%	40,4%
Czas wolny/po lekcjach	38,1%	46,7%	29,8%
Dom	-	4,4%	5,3%
Inna sytuacja	-	-	-

Osoby badane pytane o okoliczności zapalenia pierwszego papierosa, najczęściej wskazywały na czas wolny po lekcjach oraz wakacje jako początek kontaktu z papierosami. 38,1% uczniów szkół podstawowych, 46,7% gimnazjalistów oraz 29,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych wskazało na czas wolny. Wśród uczniów szkół podstawowych odsetek badanych wskazujących na wakacje wyniósł 47,6%, w grupie gimnazjalistów – 40%, zaś w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 40,4%. Wakacje to często czas spędzany z dala od domu i rodziców, nawiązywania nowych znajomości. Może on sprzyjać eksperymentowaniu z używkami, do którego dzieci i młodzież mogą być zachęcane w czasie wakacyjnych wyjazdów. Uczniowie wskazywali również na dom, szkołę oraz dyskotekę jako miejsca, w których mieli pierwszy kontakt z papierosami.

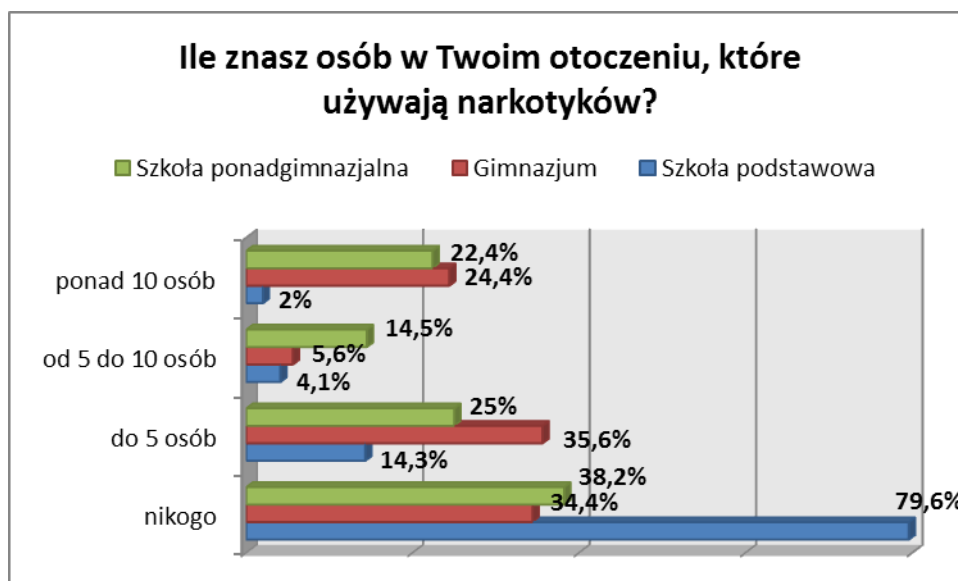
Zachowania związane z używaniem narkotyków i dopalaczy

Przeprowadzone badania wykazują, że jeden (1%, dziewczynka) uczeń szkoły podstawowej miał kontakt z narkotykami. Wśród starszych uczniów 22% uczniów szkół gimnazjalnych (17% badanych dziewcząt i 27,3% badanych chłopców) oraz 28,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych (21,2% badanych dziewcząt i 34,9% badanych chłopców) miało przynajmniej raz w życiu doświadczenia z używaniem substancji psychoaktywnych. W przypadku uczniów szkół podstawowych średni wiek inicjacji narkotykowej wyniósł 12 lat, uczniów szkół gimnazjalnych – 14,6 lat, zaś uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 16 lat. **Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że zjawisko używania narkotyków jest nasilone wśród młodych mieszkańców.**

Tab. 16. Używanie narkotyków przez młodych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński.

Czy użyłeś kiedykolwiek narkotyku?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Tak	1%	22%	28,9%
Nie	99%	78%	71,1%

Problem używania narkotyków przez młodych ludzi widoczny jest również przy pytaniu o to, ile zna się osób używających substancji odurzających. Poznanie rozpowszechnienia używania substancji w najbliższym otoczeniu pozwala w przybliżeniu oszacować ryzyko sięgania po nie. W szkołach podstawowych 20,4% osób przyznało, że zna co najmniej jedną osobę używającą narkotyków. W szkołach gimnazjalnych w podobny sposób odpowiedziało 65,6% uczniów, zaś w szkołach ponadgimnazjalnych – 61,8% uczniów.

Według badań ESPAD z 2011 roku, 61,7% gimnazjalistów oraz 70,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych ma wśród swoich przyjaciół osoby, które palą marihuanę lub haszysz, 22,7% gimnazjalistów oraz 22,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że ma wśród przyjaciół osoby, które biorą środki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza, 16,2% gimnazjalistów oraz 18,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych ma wśród przyjaciół osoby, które biorą Ecstasy, zaś 17,5% gimnazjalistów oraz 13,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych ma wśród przyjaciół osoby używające środków wziewnych.

Tab. 17. Dostępność narkotyków w środowisku dzieci i młodzieży w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński.

Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić narkotyki jest?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Bardzo trudno	29,6%	6,7%	17,1%
Raczej trudno	12,2%	13,3%	13,2%
Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby to można	24,5%	27,8%	25%
Raczej łatwo	6,1%	15,6%	22,4%
Bardzo łatwo	4,1%	18,9%	10,5%
Nie wiem	23,5%	17,8%	11,8%

Jeżeli chodzi o dostęp do narkotyków wśród dzieci i młodzieży uczącej się, na poziomie szkoły podstawowej 10,2% uczniów twierdzi, że zakup narkotyków byłby dla nich raczej łatwy lub bardzo łatwy. W gimnazjum w ten sposób odpowiedziało 34,5% nastolatków, a wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych 32,9% badanych stwierdziło, że zakup narkotyków byłby dla nich raczej łatwy bądź bardzo łatwy.

Tab. 18. Wiedza na temat miejsc, w których można kupić narkotyki.

Gdzie, według Ciebie, najłatwiej można kupić narkotyki?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Na podwórku	14,5%	24,3%	24,7%
Na dyskotecę	10,9%	8,7%	18,8%
W szkole	5,5%	2,9%	4,7%
Można zamówić przez telefon	3,6%	6,8%	10,6%
Można zamówić przez Internet	14,5%	5,8%	3,5%
Nie wiem	50,9%	51,5%	37,6%

Połowa uczniów szkół podstawowych, ponad połowa gimnazjalistów oraz ponad jedna trzecia uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że nie posiada wiedzy na temat tego, gdzie można najłatwiej zaopatrzyć się w narkotyki. Badani uczniowie najczęściej wskazują na podwórko oraz dyskotekę jako miejsca, w których można kupić narkotyki. Niepokoi informacja, że dla niektórych uczniów miejscem, w którym najłatwiej można kupić narkotyki, jest szkoła.

Zapytaliśmy również uczniów, którzy deklarowali używanie narkotyków, o okoliczności pierwszego kontaktu z substancjami psychoaktywnymi. Szczegółowy rozkład wyników ukazuje poniższa tabela

Tab. 19. Okoliczności pierwszego kontaktu z narkotykami. Procenty dotyczą uczniów, którzy deklarowali wcześniej kontakt z narkotykami.

Gdzie po raz pierwszy użyłeś narkotyku?	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Szkoła	5,3%	-
Dyskoteka/pub	-	13,6%
Wakacje	42,1%	63,6%
Czas wolny/po lekcjach	47,4%	18,2%
Dom	5,3%	-
Inna sytuacja	-	4,5%

Badani młodzi mieszkańcy gminy miejskiej Lidzbark Warmiński używali najczęściej substancji psychoaktywnych w czasie wakacji (42,1% uczniów szkół gimnazjalnych i 63,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych) oraz w czasie wolnym (47,4% gimnazjalistów, 18,2% uczniów szkół ponadgimnazjalnych). Uczeń szkoły podstawowej, który deklarował wcześniej kontakt z narkotykami, pierwszy raz użył substancji psychoaktywnej w czasie wolnym.

Jeżeli chodzi o inicjatywę pierwszego kontaktu z narkotykami grupie uczniów szkół podstawowych, uczeń, który zażywał narkotyki, zrobił to z własnej inicjatywy. Wśród uczniów szkół gimnazjalnych, którzy mieli kontakt z narkotykami, 73,7% uczniów spróbowało narkotyków z własnej inicjatywy, 26,3% uczniów zostało namówionych przez znajomych. Wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych, którzy mieli kontakt z narkotykami, 95,2% badanych spróbowało narkotyków z własnej inicjatywy, zaś 4,8% uczniów zostało namówionych przez znajomych.

Zadaliśmy również pytanie o to, jak często młodzi ludzie używają narkotyków. Procenty odnoszą się do uczniów, którzy wcześniej deklarowali kontakt z narkotykami. Wśród gimnazjalistów, którzy deklarowali wcześniej kontakt z narkotykami, 5% uczniów – więcej niż raz w tygodniu, 5% uczniów – kilka razy w miesiącu, 5% uczniów – średnio raz w miesiącu, 65% uczniów używa narkotyków okazjonalnie, zaś 20% uczniów spróbowało narkotyków tylko raz. Wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych, którzy deklarowali kontakt z narkotykami, 59,1% uczniów używa narkotyków okazjonalnie, 4,5% uczniów – kilka razy

w miesiącu, 9,1% - średnio raz w miesiącu, zaś 27,3% uczniów spróbowało narkotyku tylko raz.

Istotną informacją jest rodzaj substancji odurzających, po które sięgają młodzi ludzie oraz częstotliwość używania tych substancji w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Najczęściej używanym narkotykiem przez badanych młodych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński jest marihuana oraz jej pochodne. Poniższa tabela zawiera rozkład odpowiedzi na pytanie o rodzaj używanych narkotyków.

Tab.20. Używanie różnych rodzajów substancji psychoaktywnych przez młodych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński. Procenty odnoszą się do wszystkich badanych uczniów, a nie tylko tych, którzy wcześniej deklarowali użycie narkotyku.

Substancja		Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Marihuana lub jej pochodne	Nigdy	78%	75%
	1-2 razy	5,5%	7,9%
	3-5 razy	4,4%	5,3%
	6-9 razy	5,5%	5,3%
	10-19 razy	2,2%	2,6%
	20-39 razy	1,1%	-
	40 i więcej razy	3,3%	3,9%
Amfetamina	Nigdy	98,9%	97,4%
	1-2 razy	1,1%	-
	3-5 razy	-	-
	6-9 razy	-	2,6%
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	-
LSD	Nigdy	100%	100%
	1-2 razy	-	-
	3-5 razy	-	-
	6-9 razy	-	-
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	-
Ecstasy	Nigdy	97,8%	97,4%
	1-2 razy	-	2,6%
	3-5 razy	-	-
	6-9 razy	1,1%	-
	10-19 razy	1,1%	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	0%	-
Środki nasenne	Nigdy	97,8%	97,4%
	1-2 razy	-	2,6%
	3-5 razy	1,1%	-
	6-9 razy	1,1%	-
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	-

Środki nasenne + alkohol	Nigdy	100%	98,7%
	1-2 razy	-	1,3%
	3-5 razy	-	-
	6-9 razy	-	-
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	-
Klej, rozpuszczalnik	Nigdy	100%	96,1%
	1-2 razy	-	2,6%
	3-5 razy	-	1,3%
	6-9 razy	-	-
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	-
Sterydy anaboliczne	Nigdy	97,8%	100%
	1-2 razy	1,1%	-
	3-5 razy	-	-
	6-9 razy	-	-
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	1,1%	-
Grzyby halucynogenne	Nigdy	100%	96,1%
	1-2 razy	-	2,6%
	3-5 razy	-	1,3%
	6-9 razy	-	-
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	-
Kokaina	Nigdy	98,9%	97,4%
	1-2 razy	1,1%	-
	3-5 razy	-	2,6%
	6-9 razy	-	-
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	-

Pozytywną informacją uzyskaną podczas badania są deklaracje większości uczniów, że nie sięgnęliby po narkotyki, nawet gdyby zdarzyła się ku temu okazja. W ten sposób odpowiadało 94,9% uczniów szkół podstawowych, 81,4% gimnazjalistów oraz 71,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Informacje te mogą świadczyć o dość dużej świadomości związanej ze szkodliwością narkotyków oraz konsekwencjami ich zażywania wśród uczniów.

Rosnącym problemem, z którym boryka się wiele krajów jest dostępność na rynku produktów nazywanych dopalaczami. Postanowiliśmy zbadać skalę zjawiska stosowania dopalaczy wśród młodych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński. 2% uczniów szkół podstawowych (dziewczynka i chłopiec) odpowiedziało twierdząco na pytanie o używanie dopalaczy w ciągu swojego życia. W szkołach gimnazjalnych do zażywania

przynajmniej raz w życiu dopalaczy przyznało się 5,5% uczniów (pięciu chłopców), zaś w szkołach ponadgimnazjalnych – 18,4% uczniów (24,2% dziewcząt oraz 14% chłopców). Średnia wieku pierwszego kontaktu z dopalaczami wyniosła 11,5 lat w przypadku uczniów szkół podstawowych, 14,2 lat w przypadku gimnazjalistów oraz 15,5 lat w przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Poniższa tabela zawiera rozkład odpowiedzi na pytanie o używanie dopalaczy przez badanych młodych mieszkańców.

Tab. 21. Używanie dopalaczy przez młodych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński.

Czy użyłeś kiedykolwiek dopalaczy?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Tak	2%	5,5%	18,4%
Nie	98%	94,5%	81,6%

Następne pytanie dotyczyło dostępności dopalaczy wśród młodych mieszkańców gminy Lidzbark Warmiński.

Tab. 22. Dostępność dopalaczy w środowisku dzieci i młodzieży w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński.

Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić dopalacze jest?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Bardzo trudno	19,4%	7,8%	11,8%
Raczej trudno	20,4%	16,7%	11,8%
Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby to można	19,4%	26,7%	21,1%
Raczej łatwo	10,2%	12,2%	17,1%
Bardzo łatwo	3,1%	7,8%	9,2%
Trudno powiedzieć	27,6%	28,9%	28,9%

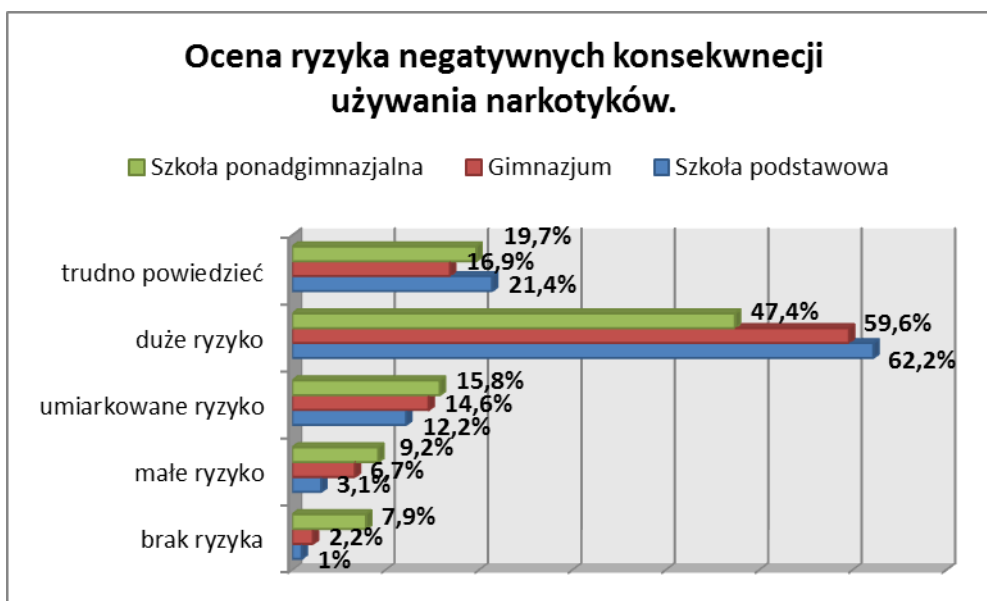
Ponad jedna czwarta badanych uczniów szkół podstawowych nie posiada wiedzy na temat dostępności tych substancji w najbliższej okolicy. Dla 39,8% badanych z tej grupy wiekowej zakup dopalaczy jest bardzo trudny lub raczej trudny, zaś 13,3% badanych deklaruje, że jest to raczej łatwe lub bardzo łatwe zadanie. Wśród uczniów gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej wyniki rozkładają się następująco: 28,9% gimnazjalistów

i 28,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych nie posiada wiedzy na ten temat; dla kolejnych 24,5% gimnazjalistów oraz 23,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych zakup dopalaczy oceniany jest jako bardzo trudny lub raczej trudny, zaś 30% gimnazjalistów i 26,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych ocenia to zadanie jako raczej łatwe bądź bardzo łatwe. Badani młodzi mieszkańcy gminy miejskiej Lidzbark Warmiński oceniają zakup dopalaczy jako trudniejszy od młodych uczestników badania ESPAD z 2011 roku, w którym 40,5% gimnazjalistów oraz 45,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych oceniło dopalacze jako raczej łatwo lub bardzo łatwo dostępne.

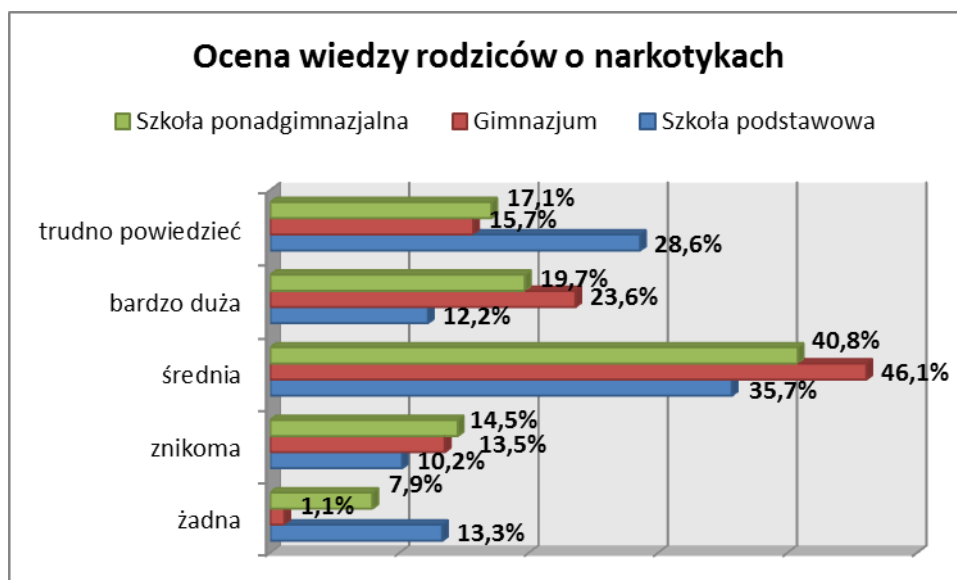
Zapytaliśmy również badanych o to, czy gdyby mieli okazję spróbować dopalaczy, to czy zdecydowaliby się na to. 5,1% uczniów szkoły podstawowej odpowiedziało twierdząco na to pytanie. 6,7% gimnazjalistów 15,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych przyznało, że spróbowaliby dopalaczy, gdyby mieli okazję.

Zapytaliśmy uczniów o przebywanie pod wpływem substancji psychoaktywnych (alkoholu, dopalaczy, narkotyków) na terenie szkoły. 2% uczniów szkół podstawowych, 10% gimnazjalistów oraz 27,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych miało tego typu doświadczenia.

Uczniowie zostali również poproszeni o ocenę tego, jak bardzo ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą, kiedy używają narkotyków. Większość uczniów, podobnie jak w badaniach ogólnopolskich, dostrzega ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Nieco mniej niż dwie trzecie uczniów szkół podstawowych, ponad połowa gimnazjalistów oraz blisko połowa uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że używanie narkotyków jest bardzo szkodliwe.

Należy podkreślić, że stosunkowo niewielki odsetek badanych ocenia szkodliwość narkotyków jako małą lub deklaruje, że wcale nie są one szkodliwe dla zdrowia osób, używających tych substancji.

Uczniowie zostali również poproszeni o ocenę wiedzy i postaw swoich rodziców wobec narkotyków. W przeważającej części młodzi ludzie ocenili wiedzę swoich rodziców o narkotykach jako średnią, odpowiedziało tak 35,7% uczniów szkół podstawowej, 46,1% gimnazjalistów oraz 40,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Ponad jedna czwarta

uczniów szkół podstawowych nie posiada wiedzy na ten temat, 13,3% uczniów szkół podstawowych deklaruje, że ich rodzice nie posiadają żadnej wiedzy na temat narkotyków.

61,2% uczniów szkół podstawowych, 61,1% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 56,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że ich opiekunowie rozmawiali z nimi na temat szkodliwości używania narkotyków. 81,4% uczniów szkół podstawowych, 73% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 89,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych uczestniczyło w zajęciach profilaktycznych na temat szkodliwości używania substancji psychoaktywnych (narkotyki, dopalacze, alkohol).

W przypadku pytania o reakcję rodziców na używanie narkotyków przez własne dzieci, większość uczniów wskazywała odpowiedzi sugerujące aktywną postawę krytyczną wobec takiego faktu i próbę znalezienia rozwiązania. Stosunkowo niewielki odsetek młodych ludzi był przekonany, że ich rodzice łatwo pogodziliby się z faktem, że ich dzieci używają narkotyków. Należy podkreślić, że niewielu badanych młodych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński odpowiedziało, że rodzice nie zareagowaliby w takiej sytuacji. Badani uczniowie deklarowali również, że rodzice w takiej sytuacji zaprowadziliby ich do psychologa. Zestawienie wyników dla tego zagadnienia przedstawione zostało w poniższej tabeli.

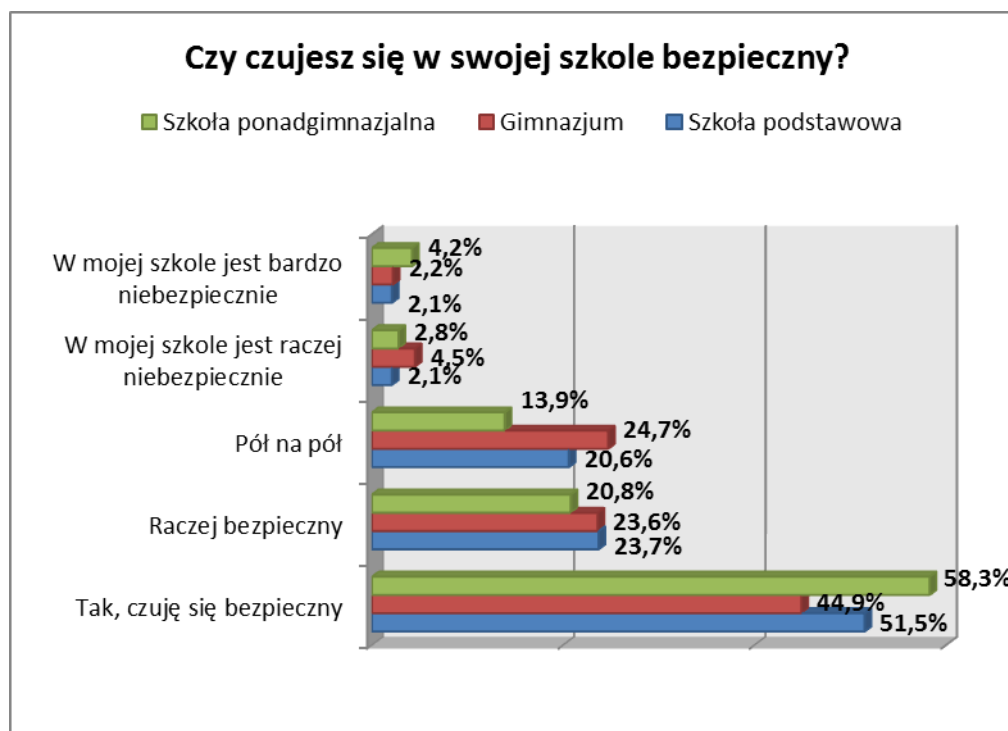
Tab. 23. Postawy rodziców wobec zażywania narkotyków w oczach uczniów.

Jak myślisz, jak zareagowaliby Twoi rodzice, gdyby dowiedzieli się, że zażywasz narkotyki?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Ukarali	27,7%	22,7%	23,2%
Próbowali pomóc znaleźć przyczynę	54,6%	47,7%	50,5%
Pokrzyczeli i „odpuścili”	5,4%	7%	4,2%
Zmartwiliby się	11,5%	20,3%	20%
Nic by nie zrobili	-	1,6%	1,1%
Inne	0,8%	0,8%	1,1%

Dzieci i młodzież a zachowania przemocowe

Zjawisko przemocy w środowisku młodych ludzi staje się problemem coraz bardziej aktualnym i wymagającym podjęcia odpowiednich rozwiązań. Poziom agresywności dorastającej młodzieży wzrasta, liczne są również akty przemocy dokonywane przez dzieci i młodzież wobec ich rówieśników. Agresja ujawniająca się w szkole często ma swoje źródła w przemocy domowej, kiedy rodzice uczą swoje dzieci niewłaściwych wzorców reagowania i wchodzenia w kontakty z innymi ludźmi. Przeprowadzone ankiety w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński pozwalają przyjrzeć się dokładniej nasileniu zjawiska agresji w środowisku szkolnym, a także przeanalizować postawy wychowawcze rodziców wobec własnych dzieci.

Jeżeli chodzi o poczucie bezpieczeństwa na terenie szkoły, bezpiecznie lub raczej bezpiecznie w szkole czuje się 75,2% uczniów szkół podstawowych, 68,5% gimnazjalistów oraz 79,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Raczej niebezpiecznie oraz bardzo niebezpiecznie czuje się w szkole 4,2% uczniów szkół podstawowych, 6,7% gimnazjalistów oraz 7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Zdecydowana większość badanych uczniów wydaje się czuć bezpiecznie w środowisku szkolnym.

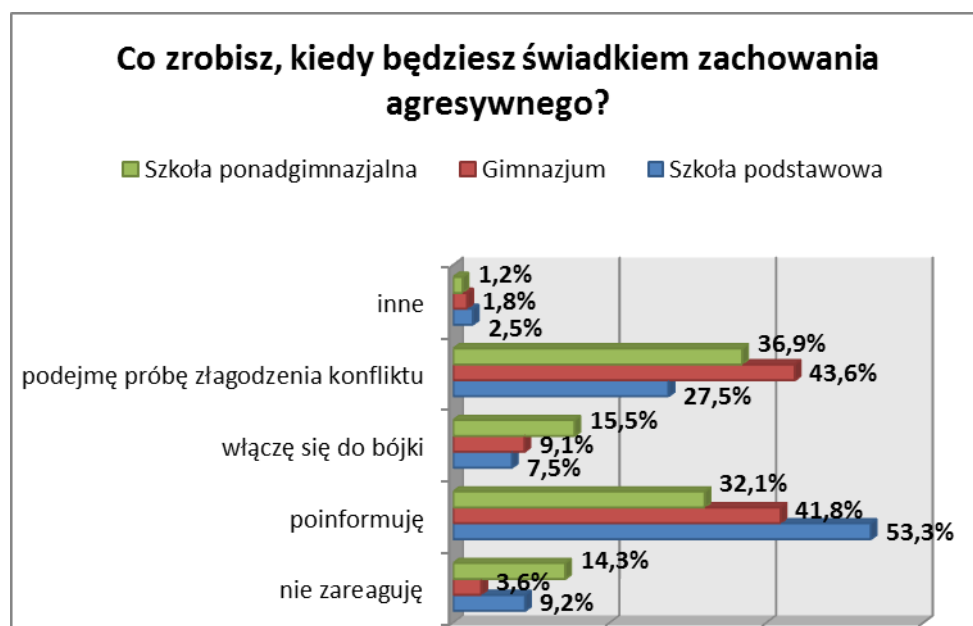
W tym miejscu można przejść do bezpośrednich pytań o akty agresji i przemocy, z jakimi spotykali się młodzi ludzie na terenie szkoły i poza jej obszarem. W dzisiejszych czasach rosnąca agresja w środowisku dzieci i młodzieży staje się problemem narastającym i wymagającym podjęcia aktywnych działań, umożliwiających zwiększenie bezpieczeństwa młodych ludzi. W przypadku pytania o częstotliwość obserwowania zjawisk przemocy na terenie szkoły, na bardzo częsty i częsty kontakt z takimi sytuacjami wskazało 16,5% uczniów szkół podstawowych, 14,6% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 12,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Rezultaty te wskazują, że przemoc jest zjawiskiem umiarkowanie rozpowszechnionym w szkołach w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński. Jednocześnie warto dodać, że 9,3% uczniów szkół podstawowych, 3,4% uczniów gimnazjum oraz 18,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że są w szkole uczniowie, których się boją.

Tab.24. Częstość obserwowania zjawisk przemocy na terenie szkoły.

Jak często obserwujesz zjawiska przemocy w szkole?	Szkola podstawowa	Gimnazjum	Szkola ponadgimnazjalna
Bardzo często	6,2%	5,6%	6,9%
Często, kilka razy w tygodniu	10,3%	9%	5,6%
Kilka razy w miesiącu	27,8%	29,2%	16,7%
Rzadko	36,1%	52,8%	52,8%
Nie obserwuję wcale	19,6%	3,4%	18,1%

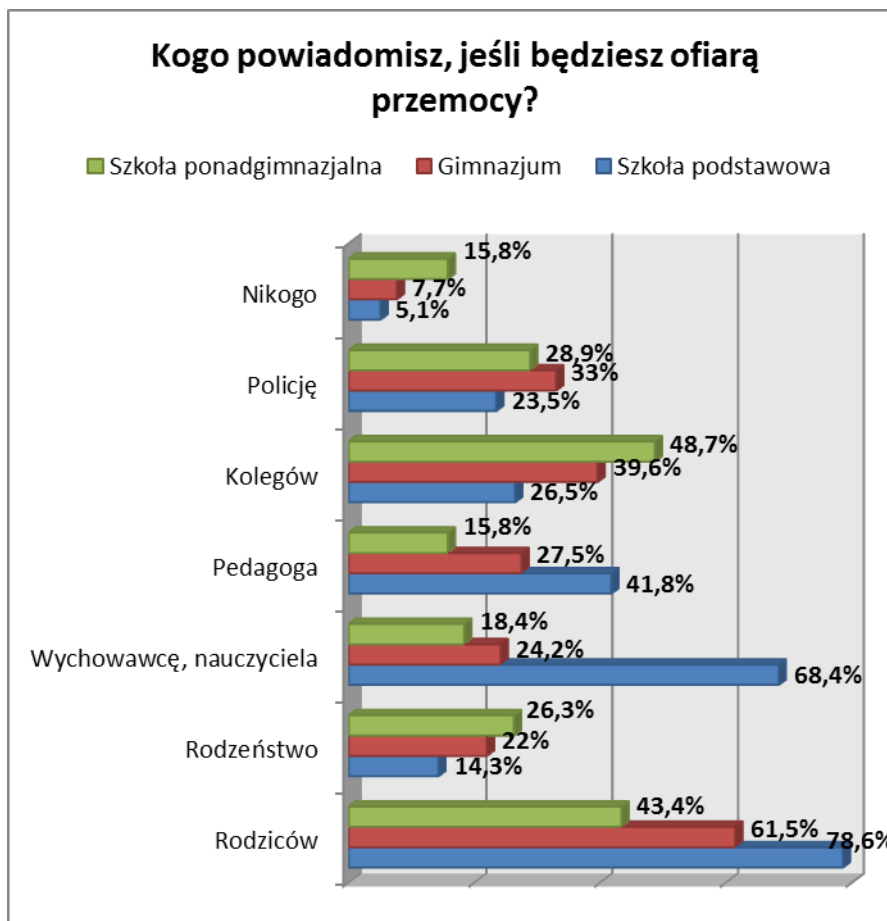
Do znajomości osoby z otoczenia, która doświadcza przemocy ze strony otoczenia rówieśniczego lub członków rodziny, przyznaje się 28,9% uczniów szkół podstawowych, 27% gimnazjalistów oraz 36,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W związku z tym zbadaliśmy, czy młodzi mieszkańcy gminy miejskiej Lidzbark Warmiński wiedzą, jak należy postąpić wobec osoby, która doświadcza przemocy ze strony rówieśników oraz gdzie należy się zgłosić, do kogo udać, jeśli są świadkami przemocy. Zdecydowana większość badanych (78,4% uczniów szkół podstawowych, 74,4% gimnazjalistów oraz 72,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych) posiada taką wiedzę, pozostałych uczniów należałoby poddać edukacji w tej kwestii.

Postawy uczniów wobec zachowań przemocowych można zanalizować na podstawie reakcji, jaką przyjęliby w sytuacji bycia świadkiem przemocy. **9,2% uczniów szkoły podstawowej, 3,6% gimnazjalistów oraz 14,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że nie zareagowałoby na akt przemocy dokonywany w ich obecności.** Trudno stwierdzić jednak, czy taka postawa wynikałaby z lęku czy też z obojętności wobec zjawiska agresji. Pozytywna informacja wiąże się ze znaczącą ilością uczniów deklarującą poinformowanie innej osoby oraz podjęcie próby złagodzenia konfliktu. Niepokojący jest odsetek uczniów, którzy deklarowali włączenie się do bójki – 7,5% uczniów szkół podstawowych, 9,1% gimnazjalistów oraz 15,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, którzy zareagowałiby w ten sposób. Należy wziąć pod uwagę, że może on być wyrazem chęci pozowania niż dowodem prawdziwych intencji.

Zapytaliśmy również młode osoby, kogo powiadomią, jeżeli będą ofiarami przemocy. Istniała możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Badani uczniowie bardzo często wskazywali na rodziców (78,6% uczniów szkół podstawowych, 61,5% gimnazjalistów, 43,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych). Młodszy badani uczniowie wskazywali często wychowawcę, nauczyciela (68,4% uczniów szkół podstawowych, 24,2% gimnazjalistów, 18,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych). Wraz z wiekiem badanych wzrastał odsetek uczniów, którzy powiadomiliby kolegów (26,5% uczniów szkół podstawowych, 39,6% gimnazjalistów oraz 48,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych). Warto zaznaczyć, że

wśród badanych młodych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński były też osoby, które nie powiadomiłyby nikogo o przemocy. Odpowiedziało w ten sposób 5,1% uczniów szkół podstawowych, 7,7% gimnazjalistów oraz 15,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

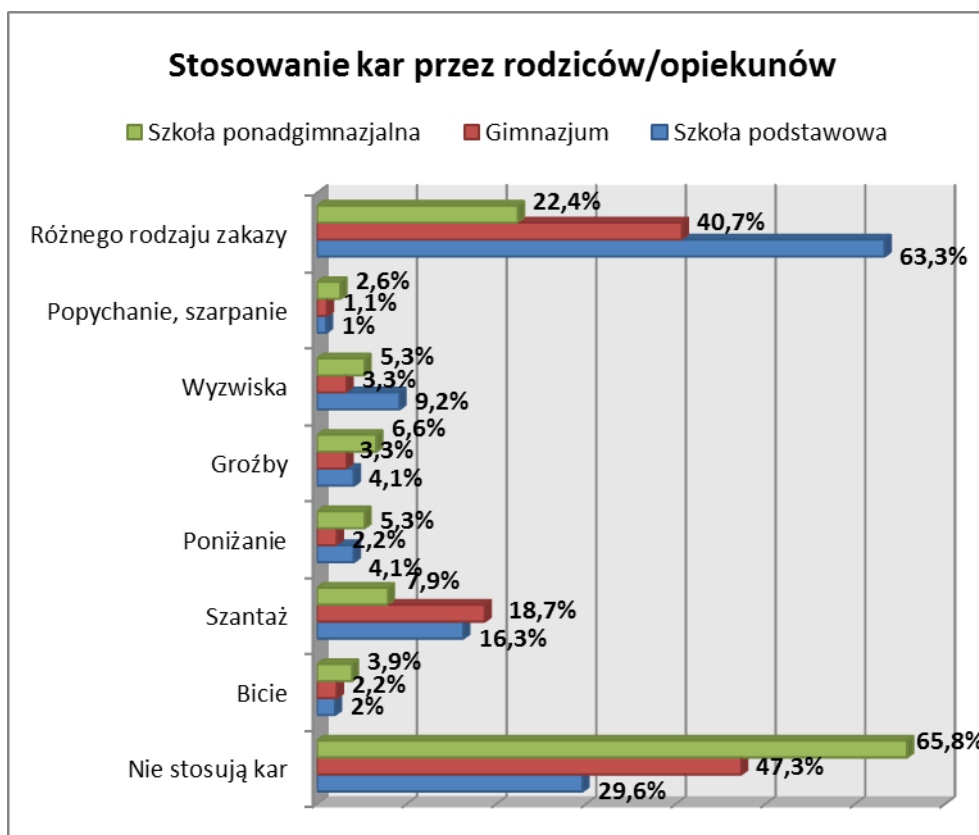

Badania koncentrowały się również na przemocy w rodzinie, relacjach młodych ludzi z rodzicami i postawach wychowawczych rodziców wobec własnych dzieci. 81,5% uczniów szkół podstawowych oceniło swoje relacje z rodzicami jako bardzo dobre lub raczej dobre, odsetek ten jest zbliżony wśród starszych uczniów – 77,7% w szkołach gimnazjalnych oraz 82,7% uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych. 1% uczniów szkół podstawowych, 3,3% gimnazjalistów oraz 4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych oceniło swoje relacje z rodzicami jako bardzo złe lub raczej złe. Dzięki utrzymywaniu dobrych relacji dzieci z rodzicami, dom rodzinny staje się bezpiecznym miejscem dla młodej osoby.

Tab. 25. Jakość relacji młodych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński z rodzicami.

Jak oceniasz swoje relacje z rodzicami?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Bardzo dobre	58,8%	53,3%	60%
Raczej dobre	22,7%	24,4%	22,7%
Raz dobre, a raz złe	17,5%	18,9%	13,3%
Raczej złe	1%	2,2%	1,3%
Bardzo złe	-	1,1%	2,7%

W odniesieniu do postaw wychowawczych rodziców, w ankiecie pojawiło się pytanie o stosowanie kar wobec dzieci i formę, jaką ewentualne kary przybierają. Odpowiedzi uczniów zostały przedstawione na poniższym wykresie. Każdy badany mógł zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Na podstawie otrzymanych rezultatów można stwierdzić, że **istnieje znaczny odsetek rodziców niestosujących kar wobec własnych dzieci**. W szkołach podstawowych wyniósł on 29,6%, w gimnazjach 47,3%, a w szkołach ponadgimnazjalnych 65,8%. **Z jednej strony brak stosowania kar w wychowaniu dzieci może świadczyć o braku konieczności takich zachowań bądź łagodnej i liberalnej postawie rodziców. Z drugiej strony może być również dowodem zbyt pobłażliwych zachowań rodziców w sytuacji, kiedy pewne rodzaje kar (w postaci pozbawienia przywilejów) wydają się potrzebne w procesie wychowania dzieci.** Kary, jeśli już występują, to najczęściej przybierają formę różnego rodzaju zakazów. Do stosowania przez rodziców kar fizycznych w postaci bicia przyznało się 2% uczniów szkół podstawowych, 2,2% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 3,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Hazard i inne ryzykowne zachowania

Gry hazardowe stanowią poważny, choć dość często pomijany problem społeczny. Istnieje wiele możliwości uprawiania gier hazardowych: udział w loteriach pieniężnych, gra na automatach, odwiedzanie kasyna. Istnieje również możliwość uprawiania gier hazardowych w Internecie oraz poprzez uczestnictwo w loteriach SMS. Uczestnictwo w grach na pieniądze wciąga, kusi możliwością szybkiej, wysokiej wygranej, z czasem jednak może doprowadzić do uzależnienia od hazardu. Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych oraz ich dostępność sprawiają, że problem dotyczy nie tylko dorosłych, ale również dzieci i młodzież. W badaniu skoncentrowaliśmy się na czterech formach gier hazardowych, pytając młodych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński o ich osobiste doświadczenia.

Dane zawarte w poniższej tabeli pokazują, że 30,6% uczniów szkół podstawowych, 44,3% gimnazjalistów oraz 32,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych wzięło przynajmniej raz w życiu udział w konkursach organizowanych przez gazety, operatorów telefonicznych, w których wysyła się płatne Smsy.

Tab. 26. Udział w konkursach organizowanych przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych, w których wysyła się płatne smsy.

Udział w konkursach organizowanych przez gazety, TV, operatorów telefonicznych	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Nigdy	69,4%	55,7%	67,6%
1 raz	15,3%	17%	10,8%
Kilka razy (2-9)	15,3%	21,6%	20,3%
10 lub więcej razy	-	5,7%	1,3%

Kolejne pytanie dotyczyło doświadczenia związanego z grą na automatach w salonach gier. Poniższa tabela zawiera dane, które pokazują, że 39,8% uczniów szkół podstawowych, 51,7% gimnazjalistów oraz 44% uczniów szkół ponadgimnazjalnych przynajmniej raz w życiu zagrało na automatach.

Tab. 27. Granie na automatach, w salonach gier,

Granie na automatach, w salonach gier	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Nigdy	60,2%	48,3%	56%
1 raz	12,2%	15,7%	17,3%
Kilka razy (2-9)	17,3%	23,6%	22,7%
10 lub więcej razy	10,3%	12,4%	4%

Zdecydowanie mniej uczniów przyznawało, że obstawiało przynajmniej raz w życiu zakładów bukmacherskich. Twierdząco na to pytanie odpowiedziało 3% uczniów szkół podstawowych, 10% gimnazjalistów oraz 18,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Tab. 28. Obstawianie zakładów bukmacherskich, np. STS, Totomix

Obstawianie zakładów bukmacherskich, np. STS, Totomix	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Nigdy	97%	90%	81,4%
1 raz	2%	2,2%	4%
Kilka razy (2-9)	1%	4,5%	9,3%
10 lub więcej razy	-	3,3%	5,3%

Niewielu badanych młodych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński deklaruje udział w jakichkolwiek grach na pieniądze w Internecie. Przynajmniej raz w życiu miało takie doświadczenia 10,3% uczniów szkół podstawowych, 12,2% gimnazjalistów oraz 16% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Tab. 29. Granie w jakiegokolwiek gry na pieniądze w Internecie.

Granie w jakiegokolwiek gry na pieniądze w Internecie	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Nigdy	89,7%	87,8%	84%
1 raz	4,1%	3,3%	5,3%
Kilka razy (2-9)	3,1%	3,3%	8%
10 lub więcej razy	3,1%	5,6%	2,7%

Najbardziej rozpowszechnionymi grami hazardowymi wśród badanych młodych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński są konkursy organizowane przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych oraz gry na automatach. Badania ESPAD z 2011 roku pokazują, że około jedna trzecia młodzieży (32,9% gimnazjalistów oraz 37,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych) ma za sobą doświadczenia gry na pieniądze.

Uczniom szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych zadano również pytania dotyczące zachowań seksualnych oraz przekonań związanych z tymi zachowaniami. Inicjację seksualną ma za sobą 12 gimnazjalistów (13,2%) oraz 55 uczniów szkół ponadgimnazjalnych (72,4%). Jeśli chodzi o zróżnicowanie odpowiedzi badanych ze względu na płeć, w szkołach

gimnazjalnych inicjację seksualną miało 4,3% uczennic oraz 22,7% uczniów, zaś w szkołach ponadgimnazjalnych takie doświadczenia miało 66,7% uczennic oraz 76,7% uczniów. Średni wiek inicjacji seksualnej w przypadku gimnazjalistów wyniósł 14,2 lat, zaś w przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 16,2 lat.

Młodym mieszkańcom gminy miejskiej Lidzbark Warmiński zadane zostały również pytania o stosunek bez zabezpieczenia. 4,4% uczniów szkół gimnazjalnych odbyło stosunek bez zabezpieczenia raz, 1,1% uczniów szkół gimnazjalnych - kilka razy (2-9 razy), zaś 2,2% uczniów szkół gimnazjalnych – 10 lub więcej razy. 10,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklarowało, że miało stosunek seksualny bez zabezpieczeń jeden raz, 18,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych – kilka razy (2-9 razy), zaś 6,6% uczniów – 10 lub więcej razy.

Kolejne pytanie dotyczyło doświadczania niechcianych kontaktów seksualnych. Wśród gimnazjalistów, 1,1% uczniów deklarowało jednorazowe doświadczenie takiego kontaktu. W grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych, 5,3% uczniów odpowiedziało, że doświadczyło niechcianego kontaktu seksualnego raz w życiu, zaś 2,6% uczniów – kilka razy (2-9 razy).

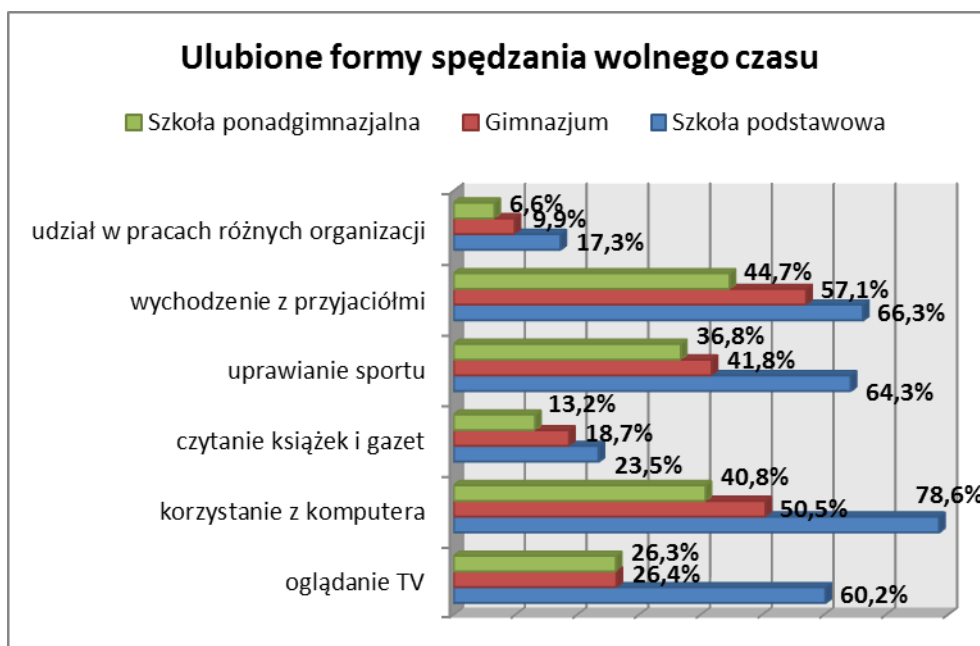
Według badania ESPAD z 2011 roku, 10,9% gimnazjalistów oraz 21,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych uprawiało seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji) w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem, zaś 5,3% gimnazjalistów oraz 5,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych miało niechciane doświadczenia seksualne w ciągu 12 ostatnich miesięcy przed badaniem. W gminie miejskiej Lidzbark Warmiński nieznacznie niższy odsetek badanych gimnazjalistów oraz wyższy odsetek badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych uprawiał seks bez zabezpieczenia (7,7% gimnazjalistów oraz 35,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych), a niższy odsetek badanych gimnazjalistów i nieco wyższy odsetek badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych doświadczył niechcianego kontaktu seksualnego (1,1% gimnazjalistów i 7,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych). Należy zaznaczyć, że w badaniu ESPAD z 2011 roku pytano o doświadczenia w ciągu ostatnich 12 miesięcy, podczas gdy w naszym badaniu pytaliśmy respondentów o doświadczenia w ciągu całego życia.

W mediach coraz częściej poruszany jest problem młodych ludzi, którzy świadczą usługi seksualne za różnego rodzaju korzyści materialne. W badaniu młodzi mieszkańcy gminy miejskiej Lidzbark Warmiński zostali również zapytani o stosunek do świadczenia tego typu usług. 24,1% badanych gimnazjalistów oraz 37,3% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że nie widzi niczego niestosownego w kontaktach seksualnych za pieniądze/prezenty. Występują różnice w odpowiedziach badanych uczniów oraz uczennic: 11,6% gimnazjalistek oraz 36,4% gimnazjalistów odpowiedziało twierdząco na to pytanie. Wśród badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych, 18,2% uczennic i 52,4% uczniów nie widziało niczego złego w świadczeniu usług seksualnych za korzyści materialne.

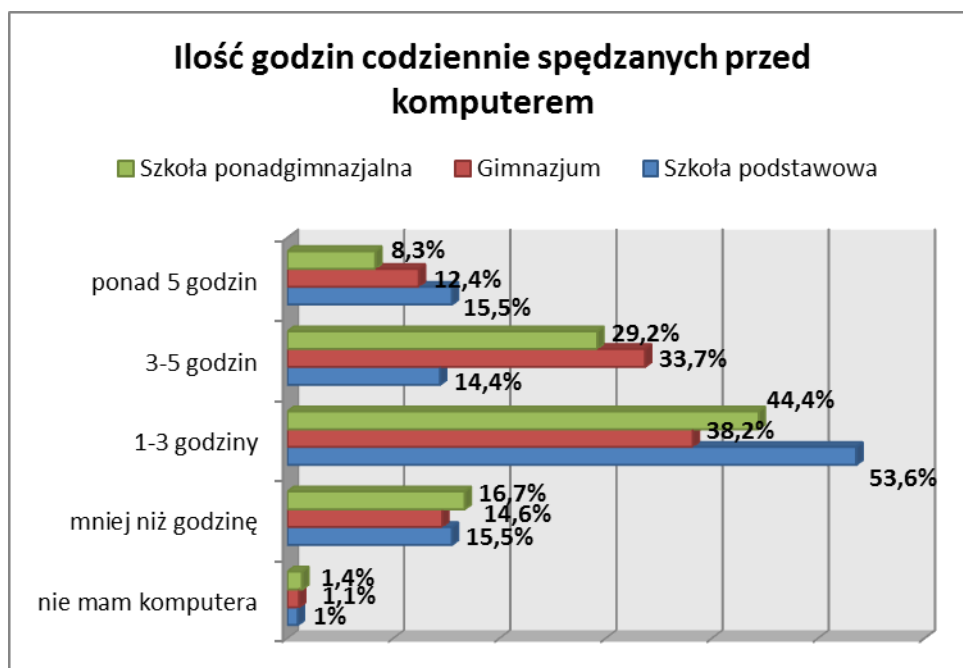
Używanie komputera przez dzieci i młodzież oraz zagrożenie cyberprzemocą

Internet jest bardzo popularnym medium wśród dzieci i młodzieży. Nawet jeśli dziecko nie ma w domu komputera z dostępem do Internetu, nie oznacza to wcale, że nie ma ono dostępu do sieci internetowej. Internet jako nieocenione narzędzie komunikacji, edukacji oraz rozrywki jest atrakcyjnym medium. Należy jednak pamiętać, że korzystanie z tego medium może wiązać się z występowaniem pewnych zagrożeń na jakie narażeni są młodzi ludzie. W badaniu postanowiliśmy poznać nawyki korzystania z komputera młodych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński oraz ich znajomość zagrożeń, jakie mogą wiązać się z korzystaniem z komputera i Internetu.

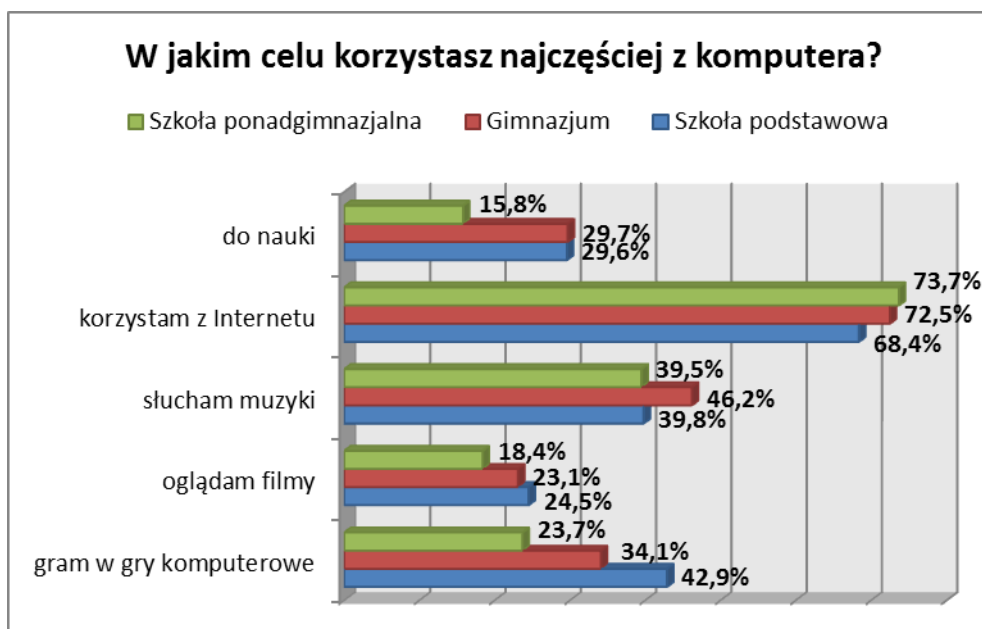
W badaniu zapytaliśmy uczniów o ulubione formy spędzania wolnego czasu. Najczęściej wybraną przez uczniów szkół podstawowych formą spędzania wolnego czasu jest korzystanie z komputera, uprawianie sportu, wychodzenie z przyjaciółmi oraz oglądanie telewizji. Gimnazjaliści najczęściej deklarowali, że lubią spędzać wolny czas wychodząc z przyjaciółmi, przed komputerem oraz uprawiając sport. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych najczęściej wolny czas spędzają wychodząc z przyjaciółmi, korzystając z komputera oraz uprawiając sport. Najrzadziej badani młodzi mieszkańcy gminy miejskiej Lidzbark Warmiński biorą udział w pracach różnych organizacji oraz czytają książki i gazety. Młodzi respondenci wymieniali ponadto grę na instrumentach muzycznych, rysowanie, motoryzację, wędkarstwo, taniec, wycieczki oraz zakupy.

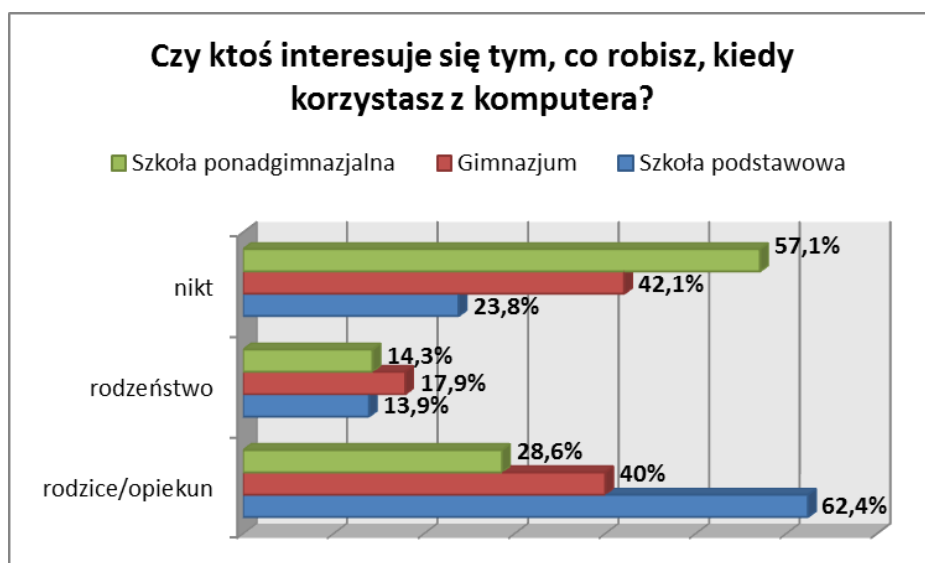

Ponad połowa uczniów szkół podstawowych, 38,2% gimnazjalistów oraz 44,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych spędza przed komputerem od jednej do trzech godzin dziennie. 15,5% uczniów szkół podstawowych, 14,6% gimnazjalistów oraz 16,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych spędza codziennie przed komputerem mniej niż godzinę. 15,5% uczniów szkół podstawowych, 12,4% gimnazjalistów oraz 8,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych spędza przed komputerem ponad 5 godzin dziennie, co może wskazywać na występowanie uzależnienia od komputera.

Młodzi mieszkańcy gminy miejskiej Lidzbark Warmiński najczęściej korzystają z Internetu. 29,6% uczniów szkół podstawowych, 29,7% gimnazjalistów i 15,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych wykorzystuje komputer do nauki. Wraz z wiekiem badani uczniowie w coraz mniejszym stopniu wykorzystują komputer do grania w gry komputerowe.

Internet wzbudza wśród wielu dorosłych osób duże obawy. Według badań przeprowadzonych przez Centrum Badania Opinii Społecznej, większość opiekunów osób małoletnich (58%) obawia się zagrożeń, jakie mogą spotkać dzieci w Internecie.⁴W badaniu chcieliśmy dowiedzieć się, czy dorosłe osoby interesują się tym, co ich dzieci robią, kiedy korzystają z komputera. Blisko dwie trzecie uczniów szkół podstawowych, 40% gimnazjalistów i ponad jedna czwarta uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że ich opiekunowie wykazują zainteresowanie tym, do czego dzieci wykorzystują komputer. Niepokoi fakt, że w przypadku 23,8% uczniów szkół podstawowych, 42,1% gimnazjalistów oraz 57,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych nikt nie interesuje się tym, co robią młodzi ludzie, gdy korzystają z komputera.

Zapytaliśmy również badanych, czy znają pojęcie cyberprzemocy oraz czy sami byli kiedyś jej ofiarami. Pozytywną informacją jest to, że zdecydowana większość uczniów szkół ponadgimnazjalnych (91,7% uczniów), gimnazjalistów (92% uczniów) oraz uczniów szkół podstawowych (61,9%) zna to pojęcie i jest świadoma zagrożenia. Badani uczniowie stosunkowo rzadko bywają ofiarami tego typu przemocy. Twierdząco odpowiedziało na to pytanie 5,2% uczniów szkół podstawowych, 4,5% gimnazjalistów, oraz 6,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. 78,4% uczniów szkół podstawowych, 79,8% gimnazjalistów oraz 83,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych uznaje jako niestosowne podawanie swoich danych osobowych przypadkowym osobom poznanym w Internecie.

⁴ CBOS, „Zagrożenia w Internecie”, 2008.

Rozdział IV - Badanie punktów sprzedaży alkoholu

Grupa badawcza

W badaniu wzięło udział 17 kobiet i 3 mężczyzn. 55% ankietowanych miało wykształcenie średnie, 30% badanych – zawodowe, 10% badanych – podstawowe, zaś 5% badanych – wyższe. Średnia wieku badanych osób wyniosła 37,4 lat. 5% ankietowanych było właścicielami punktów sprzedaży alkoholu, a pozostali badani byli pracownikami. W 19 badanych punktach sprzedawane były również wyroby tytoniowe.

Cel badania

Kwestionariusz ankiety przeprowadzony w 20 punktach sprzedaży alkoholu w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński miał na celu analizę postawy sprzedawców względem (między innymi) takich zagadnień jak:

- sprzedaż alkoholu i wyrobów tytoniowych osobom nieletnim,
- sprzedaż alkoholu osobom nietrzeźwym,
- spożywanie alkoholu w miejscu jego sprzedaży,
- awantury i bójki spowodowane przez osoby spożywające alkohol.

Wyniki badania

Pierwsze zagadnienie dotyczyło zakresu wiedzy na temat alkoholu zawartego w różnych trunkach. Zapytaliśmy, czy alkohol zawarty w wódce jest (Pana/Pani zdaniem) bardziej groźny od tego w piwie. Ponad połowa ankietowanych odpowiedziała „nie” (55%), 30% ankietowanych nie miało zdania na ten temat, zaś 15 % ankietowanych odpowiedziało twierdząco na pytanie. Można więc wnioskować, że świadomość badanych sprzedawców w tym zakresie jest stosunkowo duża. Alkohol zawarty w każdym napoju alkoholowym jest

tak samo groźny. Jedyna różnica polega na procentowej zawartości w poszczególnych trunkach. Trzeba jednak pamiętać, że jest to ta sama substancja.

Kolejne pytania dotyczyły **spożywania napojów alkoholowych w punktach ich sprzedaży**. Zapytaliśmy sprzedawców, czy uważają takie zachowanie za niestosowne. Większość badanych (70%) uważa takie zachowanie za niestosowne, zaś 30% badanych nie ma zdania na ten temat. W związku z powyższym, interesowała nas częstotliwość spożywania napojów alkoholowych w tych punktach. Wszyscy badani pracownicy punktów sprzedaży napojów alkoholowych odpowiedzieli, że „w ogóle się nie zdarza”. **Można wnioskować, że w badanych punktach sprzedaży alkoholu sprzedawcy bardzo dobrze radzą sobie z tym problemem.**

W badaniu interesowało nas również **zjawisko zagrożenia społecznego, które może być powodowane przez osoby spożywające alkohol**. Zapytaliśmy, czy takie osoby stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa w danym środowisku lokalnym. 20% badanych stwierdziło, że osoby pijące nie stanowią zagrożenia, 50% badanych przyznało, że takie osoby stanowią zagrożenie, natomiast 30% badanych nie miało zdania na ten temat.

Warto w tym miejscu odwołać się do badań z Harvard School of Public Health College Alcohol Study (2003), które wskazują na korelację między częstszym i ryzykownym

picciem a nasyceniem okolicy punktami sprzedaży napojów alkoholowych. Wyniki badań opierały się na danych zebranych z 8 uniwersytetów i pokazywały, że na tych obszarach, gdzie nasycenie punktów sprzedaży było wyższe, studenci pili więcej i mieli więcej problemów związanych z nadużywaniem alkoholu.

Natomiast według badania opinii publicznej dotyczącego poczucia bezpieczeństwa, ponad jedna czwarta mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego (28,3%) obawia się brawurowo jeżdżących kierowców, natomiast nieco niższy odsetek badanych (22,7%) obawia się włamań, np. do mieszkań, piwnic lub samochodów. 15,9% respondentów obawia się natomiast „agresji ze strony osób pijanych lub narkomanów”.⁵

Z powyższych badań wynika, że w społeczeństwie panuje obawa przed zachowaniem osób w stanie nietrzeźwym. Na tym tle, **obawy przed osobami nietrzeźwymi wśród badanych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński wydają się bardzo duże.**

Interesowało nas również, czy w ostatnim miesiącu zdarzyło się jakieś nieprzyjemne zajście związane z alkoholem w obrębie sklepu. W 15% badanych punktów sprzedaży miało miejsce takie zdarzenie w ostatnim miesiącu.

⁵ Brzeźniak A., Chmielewska A., Kubik J. i Lesiak M. (2011). *Polskie badanie przestępczości. Profil obszarów działania Komend Wojewódzkich i Komendy Stołecznej Policji*. Komenda Główna Policji. Warszawa.

Zapytaliśmy sprzedawców, **czy widzą coś niestosownego w sprzedaży alkoholu dorosłej osobie nietrzeźwej**. Większość badanych sprzedawców (85%) odpowiedziała twierdząco na to pytanie. 15% respondentów przyznało, że nie widzi niczego niestosownego w sprzedaży alkoholu osobom nietrzeźwym.

Zapytaliśmy również, czy zdarzyło się ankietowanym sprzedać osobie nietrzeźwej alkohol. Ponad połowa badanych (52,6%) odpowiedziała, że nigdy nie miała miejsca taka sytuacja, co jest zgodne z deklarowanym przekonaniem, że jest to zachowanie niestosowne. **Pozostałym 47,4% badanych sprzedawcom – zdarza się sprzedać alkohol osobie nietrzeźwej.** Wiele sprzedawców w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński sprzedaje alkohol osobom nietrzeźwym pomimo uznawania tego za niestosowne zachowanie. Sprzedaż alkoholu osobom, których zachowanie wskazuje, że znajdują się w stanie nietrzeźwości, jest zabroniona przez Ustawę z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, artykuł 15. **Należy zwrócić szczególną uwagę na to zagadnienie podczas szkoleń dla sprzedawców alkoholu.**

Kolejny obszar badawczy dotyczył **sprzedaży napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych osobom nieletnim**. Na początek zapytaliśmy o bezpieczną granicę wieku, od której powinno sprzedawać się napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe.

Tab. 30. Granica wieku, od której można sprzedawać alkohol i papierosy osobom młodym.

Od jakiego wieku powinno sprzedawać się ...	...alkohol ?	...papierosy ?
Bez ograniczeń	-	-
16 rok życia	-	-
18 rok życia	85% odpowiedzi	85% odpowiedzi
21 rok życia	15% odpowiedzi	15% odpowiedzi

W przypadku alkoholu odpowiedzi rozkładały się następująco: 85% badanych wyznaczyło przekroczenie 18 roku życia, a 15% badanych - 21 rok życia. Podobnie, 85% badanych sprzedawców deklaruje, że wyroby tytoniowe powinny być sprzedawane od 18 roku życia, zaś 15% badanych wskazuje na 21 rok życia. Widać takie same restrykcje

w stosunku do alkoholu, jak i papierosów. Świadczy to o tym, że badani sprzedawcy w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński mają odpowiedzialne podejście do badanego zagadnienia.

Chcieliśmy także zbadać powszechność zjawiska sprzedaży używek osobom nieletnim. Zapytaliśmy sprzedawców, czy znają takie przypadki. Jedna czwarta badanych sprzedawców wie o sytuacjach sprzedaży alkoholu, również jedna czwarta badanych wie o sprzedaży papierosów osobom poniżej 18 roku życia.

Tab. 31. Przypadki sprzedawania alkoholu i papierosów osobom niepełnoletnim.

Czy znasz przypadki ...	... sprzedaży alkoholu osobom nieletnim ?	... sprzedaży papierosów osobom nieletnim ?
TAK	25% odpowiedzi	25% odpowiedzi
NIE	75% odpowiedzi	75% odpowiedzi

Zjawisko sprzedaży używek osobom nieletnim jest w Polsce dość powszechne, a wyniki naszego badania w znacznym stopniu potwierdzają tę zależność w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński.

Warto w tym miejscu odwołać się do „Polskiej Deklaracji w sprawie Młodzieży i Alkoholu” w ramach uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 lutego 2000 r., gdzie wyraźnie zaznaczono, iż:

„Wszystkie dzieci i młodzież mają prawo do życia w środowisku rodzinnym, szkolnym i lokalnym, wolnym od zagrożeń związanych z piciem alkoholu, a obowiązkiem dorosłych jest im to zapewnić.”

Odpowiedzialność za zdrowy rozwój osób niepełnoletnich w dużym stopniu zależy od osób dorosłych, które znajdują się w ich otoczeniu. Oczywiście najbardziej znaczącą rolę odgrywają rodzice, jednak zgodnie z wyżej wymienioną ustawą również inne osoby dorosłe (w tym wypadku sprzedawcy alkoholu i papierosów) mają obowiązek chronić zdrowie młodzieży.

Zapytaliśmy również bezpośrednio sprzedawców, **czy kiedykolwiek sprzedali papierosy lub alkohol osobie, o której wiedzieli, że jest niepełnoletnia.** Żaden badany

sprzedawca nie odpowiedział twierdząco na pytanie o sprzedaż napojów alkoholowych ani papierosów osobom poniżej 18 roku życia.

Biorąc pod uwagę ogólnopolską skalę zjawiska, wydaje się prawdopodobne, że odpowiedzi na powyższe pytania mogły nie odzwierciedlać w pełni stanu faktycznego. Zafałszowanie odpowiedzi może być związane ze strachem wyciągnięcia konsekwencji z łamania prawa takim zachowaniem.

Interesowało nas również, jak **często młodzi ludzie podejmują próbę zakupu alkoholu**. Ponad połowa badanych (55%) odpowiedziała, że taka sytuacja „zdarza się rzadko”, w kolejnych 25% badanych punktów sprzedaży - „co najmniej raz w tygodniu”, a w 20% badanych punktów sprzedaży – „nigdy”. Analogicznie zapytaliśmy o papierosy i otrzymaliśmy identyczne wyniki: 55% badanych punktów sprzedaży – „zdarza się, ale rzadko”, 25% badanych punktów sprzedaży - „co najmniej raz w tygodniu”, a w 20% badanych punktów sprzedaży – „nigdy”.

Tab. 32. Próby kupowania alkoholu i papierosów przez osoby niepełnoletnie.

Jak często zdarza się, że osoba, o której wiesz, że jest niepełnoletnia, próbuje kupić ...	nigdy	zdarza się, ale rzadko	co najmniej raz w tygodniu	prawie codziennie
... napoje alkoholowe?	20%	55%	25%	-
... wyroby tytoniowe?	20%	55%	25%	-

„Picie i upijanie się przez dzieci i młodzież jest jednym z największych problemów społecznych współczesnej Polski. Można i trzeba przeciwstawić się mu z całym zdecydowaniem.”⁶

Podsumowując, stosunkowo dużo młodych ludzi podejmuje próby zakupu alkoholu bądź papierosów, bądź obu używek naraz. Sprzedawcy powinni być przygotowani do właściwego zareagowania w takich przypadkach. Zapytaliśmy ich, czy czują się skrepowani i czy mają śmiałość poprosić o dowód potwierdzający pełnoletność klienta, w przypadku, kiedy mają wątpliwość co do jego pełnoletności. Wszyscy badani odpowiedzieli, że nie mają z tym problemu. **Ogólna tendencja wskazuje na bardzo dobre przygotowanie badanych**

⁶ „Polska Deklaracja w sprawie Młodzieży i Alkoholu” Uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 lutego 2000 r.

sprzedawców do odmawiania osobom nieletnim sprzedaży artykułów zabronionych dla nich do zakupu.

W tym miejscu należy odwołać się do Art. 15 ust. 2 Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, gdzie wyraźnie podkreślono, iż w przypadku wątpliwości, co do pełnoletności nabywcy, sprzedający lub podający napoje alkoholowe uprawniony jest do żądania okazania dokumentu stwierdzającego wiek nabywcy. Jest to podstawowe prawo sprzedawcy. Sprzedaż napoju alkoholowego lub wyrobów tytoniowych osobom poniżej 18 roku życia, grozi grzywną i utratą zezwolenia.

W ostatnim pytaniu poprosiliśmy o ocenę funkcjonowania kontroli sprzedaży napojów alkoholowych w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński. 85% badanych pozytywnie wypowiada się o funkcjonowaniu kontroli sprzedaży obu używek, zaś 15% badanych jest umiarkowanie zadowolonych z prowadzonych działań.

Wnioski

W podsumowaniu badań przeprowadzonych w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński można wyróżnić zasadnicze problemy, jakie pojawiły się w wypowiedziach mieszkańców. Na podstawie otrzymanych wyników zostaną również podkreślone najważniejsze kwestie, wymagające uwagi ze strony władz samorządowych.

1. Podstawowe problemy środowiskowe w opinii mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński.

- a) Za najważniejsze problemy w środowisku lokalnym mieszkańcy uznali bezrobocie, ubożenie społeczne, alkoholizm oraz problemy mieszkaniowe. Z pewnością w tych sferach są największe oczekiwania wobec władz, związane z podjęciem działań umożliwiających zwiększenie poziomu zatrudnienia oraz zwalczanie problemu alkoholizmu.
- b) Bezrobocie przyczynia się do występowania wielu negatywnych zjawisk. Jednym z jego skutków jest ubożenie rodziny, które często prowadzi do narastania konfliktów i napięć między członkami rodziny oraz przyczynia się do powstawania patologii społecznych. 66,7% badanych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński deklaruje, że doświadczyło w swoim życiu bezrobocia. Powyższe pytanie dotyczyło subiektywnych odczuć respondentów i nie precyzowało ram czasowych, dlatego warto uzyskany wynik zestawzić z danymi dotyczącymi bezrobocia rejestrowanego. Według danych Statystycznego Vademecum Samorządowca GUS, w 2011 roku udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński wyniósł 10,9% i był nieco niższy od wyniku dla całego powiatu lidzbarskiego (13,8%).
- c) 23,9% badanych mieszkańców posiada wiedzę na temat działań prowadzonych przez władze lokalne, których celem jest wspieranie osób bezrobotnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym. Należałoby zwrócić większą uwagę na dostępność oraz

rozpowszechnienie informacji na temat działań podejmowanych przez władze lokalne w tym zakresie.

- d) Problem nadużywania alkoholu jest wymieniany jako jeden z najważniejszych problemów społecznych przez mieszkańców. Ponad połowa badanych uważa alkohol za towar szczególnie i postuluje za kontrolowaniem jego sprzedaży. 28,1% badanych posiada wiedzę o prowadzonych lokalnie działaniach mających na celu przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniu. Należałoby zwrócić większą uwagę na dostępność oraz rozpowszechnienie informacji na temat działań podejmowanych przez władze lokalne w tym zakresie.
- e) Stosunkowo poważny w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński jest problem narkotyków. Odsetek badanych mieszkańców, którzy próbowali narkotyków (9,6%), jest nieco wyższy od wyników analiz ogólnopolskich. Zdecydowana większość ankietowanych nie używała narkotyków.
- f) Problemem środowiskowym jest również przemoc. 23,7% ankietowanych przyznało, że zna osobę ze swojego środowiska doświadczającą przemocy fizycznej, 26,3% badanych zna osobę ze swojego środowiska doświadczającą przemocy psychicznej. Należy podkreślić, że zdecydowana większość badanych (67%) posiada wiedzę na temat instytucji, do których należy się zwrócić, by pomóc osobie, która jest ofiarą przemocy.
- g) Ponadto 44,7% respondentów odpowiedziało, że zna przypadki bicia dzieci przez ich rodziców czy opiekunów. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że niewielu badanych uczniów przyznaje, że rodzice stosowali wobec nich kary fizyczne w postaci bicia (2% badanych uczniów szkół podstawowych, 2,2% badanych gimnazjalistów oraz 3,9% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych).
- h) Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych oraz ich dostępność sprawiają, że problem staje się coraz bardziej rozpowszechniony. 52,2% badanych mieszkańców wzięło przynajmniej raz w życiu udział w konkursach organizowanych przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych, polegających na wysyłaniu płatnych smsów. 33,6% badanych grało przynajmniej raz w życiu na automatach, 15,7% badanych

obstawiało przynajmniej raz w życiu zakłady bukmacherskie. 7,8% badanych przyznało, że grało kiedykolwiek w grę na pieniądze w Internecie.

2. Zagrożenia w środowisku dzieci i młodzieży.

- a) Spożywanie napojów alkoholowych przez młode osoby jest dosyć znaczącym problemem. Wraz z wiekiem rośnie odsetek osób sięgających po alkohol. Przyznało się do tego 22,4% badanych uczniów szkół podstawowych, 67% badanych gimnazjalistów oraz 97,8% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Ponadto 3,1% badanych uczniów szkół podstawowych, 30,8% badanych gimnazjalistów i 55,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych przynajmniej raz w życiu upiło się, tracąc kontrolę nad własnym zachowaniem.
- b) Wśród przyczyn sięgania po napoje alkoholowe dzieci i młodzież często wskazują na picie okazjonalne, chęć zaimponowania lub presję rówieśników, co wskazywać może na społeczne przyzwolenie na spożywanie alkoholu przez młode osoby.
- c) Badania wykazały, że bardzo dużo badanych młodych mieszkańców gminy miejskiej Lidzbark Warmiński miało kontakt z tytoniem oraz narkotykami. Do palenia papierosów przynajmniej raz w życiu przyznało się 22,4% badanych uczniów szkół podstawowych, 52,7% badanych gimnazjalistów oraz 75% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych. 1% badanych uczniów szkół podstawowych miało doświadczenia z narkotykami. Odsetek badanych uczniów szkół gimnazjalnych sięgających po narkotyki wyniósł 22%, zaś odsetek badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 28,9%. Z pewnością te dwa zagadnienia powinny spotkać się z pilną uwagą ze strony władz samorządowych.
- d) Jednocześnie niepokojący jest łatwy dostęp dzieci i młodzieży do substancji psychoaktywnych. Jego ograniczenie jest zadaniem leżącym w obowiązku osób dorosłych.
- e) Najbardziej sprzyjające okoliczności do kontaktu z substancjami psychoaktywnymi stwarzają wakacje oraz czas wolny, dlatego też dzieci w tym okresie powinny zostać

otoczone szczególną uwagą opiekunów i uświadamiane w kwestii niebezpieczeństw, jakie wiążą się ze spożywaniem alkoholu, narkotyków i paleniem papierosów.

- f) Ponadto należy zwrócić uwagę na fakt, że rodzice dość często nie zauważają tego, że ich dzieci znajdują się pod wpływem substancji psychoaktywnych. Uzyskane wyniki powinny zaalarmować rodziców i opiekunów, aby poświęcali swoim dzieciom więcej uwagi i nie zapominali o odpowiedzialności, jaką za nie ponoszą.
- g) Problemem wśród badanych uczniów są przypadki agresji i przemocy, z jakimi młodzi ludzie spotykają się w środowisku szkolnym i pozaszkolnym. Do znajomości osoby z otoczenia, która doświadcza przemocy ze strony rodziny lub otoczenia rówieśniczego, przyznaje się 28,9% badanych uczniów szkół podstawowych, 27% badanych gimnazjalistów oraz 36,1% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych.
- h) Dopalacze cieszą się umiarkowaną popularnością wśród badanych uczniów – 2% badanych uczniów szkół podstawowych, 5,5% badanych gimnazjalistów oraz 18,4% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych przyznało się do zażywania ich, zaś 5,1% uczniów szkół podstawowych, 6,7% badanych gimnazjalistów oraz 15,8% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych użyłoby dopalaczy, gdyby miało do tego okazję.
- i) 30,6% badanych uczniów szkół podstawowych, 44,3% badanych gimnazjalistów oraz 32,4% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych wzięło przynajmniej raz w życiu udział w konkursach organizowanych przez gazety, operatorów telefonicznych, w których wysyła się płatne smsy. 39,8% badanych uczniów szkół podstawowych, 51,7% badanych gimnazjalistów oraz 44% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych przynajmniej raz w życiu zagrało na automatach. Zdecydowanie mniej badanych uczniów we wszystkich grupach wiekowych obstawiało zakłady bukmacherskie lub grało na pieniądze w Internecie.

3. Pozytywne tendencje w dynamice problemów społecznych.

- a) Analiza postaw wychowawczych badanych mieszkańców wykazała, że w większości nie uznają specjalnych okoliczności, które usprawiedliwiałyby stosowanie przemocy. Te wyniki mogą być wskaźnikiem właściwych postaw rodzicielskich wobec wychowania młodych ludzi, w którym przemoc nie powinna mieć miejsca.
- b) Większość młodych ludzi oceniła swoje relacje z rodzicami jako pozytywne, co wskazuje na korzystną atmosferę wychowawczą i przyjazne środowisko domowe panujące w rodzinach.
- c) Zdecydowana większość badanych uczniów deklarowała, że zareagowałiby w sytuacji bycia świadkiem zachowania agresywnego, co jest pozytywnym zjawiskiem i pokazuje, że młodzi ludzie nie są obojętni wobec zjawiska agresji. 9,2% badanych uczniów szkół podstawowych, 3,6% badanych gimnazjalistów oraz 14,3% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaroowało, że w sytuacji bycia świadkiem zachowania agresywnego nie zareaguje, natomiast 7,5% uczniów szkół podstawowych, 9,1% badanych gimnazjalistów oraz 15,5% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaroowało włączenie się do bójki.
- d) Badani uczniowie, podobnie jak w badaniach ogólnopolskich, dostrzegają ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. 61,2% badanych uczniów szkół podstawowych, 61,1% badanych gimnazjalistów oraz 56,6% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że ich opiekunowie rozmawiali z nimi na temat szkodliwości używania narkotyków. 81,4% badanych uczniów szkół podstawowych, 73% badanych gimnazjalistów oraz 89,5% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych uczestniczyło w zajęciach profilaktycznych na temat szkodliwości używania substancji psychoaktywnych (narkotyki, dopalacze, alkohol).
- e) W grupie młodych ludzi 94,9% badanych uczniów szkół podstawowych, 81,4% badanych gimnazjalistów oraz 71,1% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaroowało, że nie sięgnęłoby po narkotyki, nawet gdyby nadarzyła się ku temu okazja. Świadczy to o dość dużej świadomości związanej ze szkodliwością substancji odurzających.

- f) Zdecydowana większość badanych uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych jest świadoma zagrożenia cyberprzemocą oraz uznaje za niestosowne podawanie swoich danych osobowych przypadkowym osobom poznanym w Internecie.

4. Wnioski dotyczące badania punktów sprzedaży alkoholu.

- a. Wśród ankietowanych pracowników punktów sprzedaży, 85% badanych sprzedawców sprzeciwia się sprzedawaniu napojów alkoholowych osobom nietrzeźwym, pomimo to aż 47,4% badanych sprzedawców przyznało, że zdarza się im sprzedawać alkohol osobom nietrzeźwym. Takie postępowanie stoi w sprzeczności z artykułem 15 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, należy więc przywiązywać wagę do tego, aby artykuł ten był przestrzegany.
- b. Osoby spożywające alkohol są uznawane za zagrożenie, a na terenie punktów sprzedaży rzadko zdarzają się nieprzyjemne zajścia związane z piciem napojów alkoholowych. W 15% badanych punktach sprzedaży doszło do takiego zdarzenia w ciągu ostatniego miesiąca.
- c. Ankieta wykazała, że stosunkowo dużo osób niepełnoletnich podejmuje próby zakupu napojów alkoholowych bądź papierosów. Badanie wskazuje, że w punktach sprzedaży badani sprzedawcy nie sprzedają zakazanych substancji osobom niepełnoletnim i dobrze radzą sobie w sytuacji odmowy ich sprzedaży.